

Фото Олександра Литвиненка

УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ НЕ ЗАМОВКНУТИ!

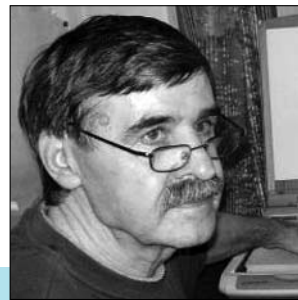
2-4

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

6-7

В. ГОЛОБОРОДЬКО. НАЙНОВІШІ ВІРШІ

8-9

ВІТАЄМО ЮРІЯ БАЧУ!

12

КИЇВСЬКІ ХУДОЖНИКИ: РОЗМАЇТТЯ ІМЕН

15

Лукаві граються з вогнем?

Микола ЦИМБАЛЮК

Під вечір того дня Партія регіонів виступила із заявою, в якій зокрема говорилося, що "бесчинствующая опозиция сорвала в парламенте принятие чрезвычайно важного законопроекта, который призван защитить конституционные права миллионов граждан Украины на родной язык". А далі брудний потік лукавства й дезінформації на кшталт того, що народні депутати — представники БЮТ, "Фронту змін" і "Нашої України" "наочно продемонстрували свої справжні наміри, які не мають нічого спільного ні з захистом державної мови і прав людини, ні з реалізацією європейських перспектив України". А наприкінці цинічна й нахабна брехня щодо одного з авторів компілятивного законопроекту Вадима Колесніченка, який буцімто був "зверски ізбіг".

Недолугі політтехнологи і борзописці з прес-служби Партії регіонів укотре демонструють забудькуватість елементарних вимог щодо власної брудної кухні: брехун мусить мати гарну пам'ять. Якраз цього їм постійно бракує. Чи обділені були в дитинстві фосфоронасиченою їжею, чи криводушного досвіду не вистачає, чи не просто їм тулити горбатого до стіни. Одне слово, вже після заяви ПР співавтор провокаційного законопроекту Вадим Колесніченко, описуючи на своїй сторінці у Фейсбуці бійку в стінах Верховної Ради під час розгляду питання двомовності, без тіні гри повідомив: "Спасібо за беспокойство за мой здоров'є. Бог міловал, всьо харашо".

Це правда, що опозиція, позбавлена будь-яких реальних важелів впливу на політику в державі, час від часу змушена вдаватися до протестних заходів. Особливо тоді, коли організаційні чи законодав-

У День слов'янської писемності й культури, 24 травня, купка регіоналів парламентської більшості вкотре продемонструвала українському народові своє лукавство й неприхований цинізм. На сесії Верховної Ради України, незважаючи на зростаюче обурення суспільства, негативні висновки щодо мовних законопроектів українських науковців, Всеукраїнської Ради Церков, міжнародних організацій, вони все-таки зробили першу спробу ухвалити антиукраїнський, антидержавний законопроект Ківалова—Колесніченка "Про засади державної мовної політики" № 9073.

чі питання з подання регіоналів чи комуністів можуть завдати непоправної шкоди українським інтересам. Таким був і є двомовний законопроект Ківалова—Колесніченка. Тож опозиція ще зранку заблокувала трибуну. Зчинилася бійка, в якій мускулісти пацани з депутатськими мандатами, що ніколи не були обтяжені культурою й інтелектом, добряче змісили колеґ від опозиції. Та так, що одного з них, Миколу Петрука, закривавленого і з розбитою головою забрала машина швидкої.

У цей час під будинком Верховної Ради (на вулиці Грушевського, в Маріїнському парку) зібралися тисячі тих, хто вийшов із протестом проти фактичного введення в Україні двомовності. Прапори і лозунги ВУТ "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка, політичних партій "Свобода", Конгресу українських націоналістів, Української народної партії, "Собор", БЮТ, численних громадських рухів ("Відсіч", "Не будь байдужим!", "Простір свободи", "Українська справа") тощо заповнили весь простір. Висловити стурбованість протиправними, антиукраїнськими намірами регіоналів і комуністів увести двомовність вийшли від малого до старого, від дітей із батьками, учнів і студентів до сивочолого ветерана війни з орденськими планками на лацкані піджака (до речі, російськомовного). Думка на всіх одна: лукавий і провокаційний проект Ківалова—

Колесніченка під виглядом турботи про мовні права нацменшин "протягує" фактичне введення в Україні другої державної мови — російської і тим самим ставить на грань розвалу країну.

Професор Києво-Могилянської академії Лариса Масенко, яка разом з іншими київськими викладачами й науковцями вийшла на акцію протесту, так прокоментувала задум провладної більшості: "Це підступний намір протягти російську мову як другу державну, використавши свавільно і підступно дуже гарний європейський документ — Європейську хартію регіональних і міноритарних мов. До речі, і в Європі цей документ затверджувався з серйозними застереженнями і не всі країни його ратифікували. Зокрема Росія цю Хартію, покликану захищати мови нацменшин, досі не ратифікувала. Свого часу, ще за президентства Кучми, за активної "роботи" московських "спеців" у Раді Європи і під тиском останніх проросійським групам вдалося протягти Хартію в українському парламенті. Уже з перших кроків було зрозуміло: Москва і наша п'ята колона використає її, щоб російську ввести як регіональну, надавши спочатку їй всі ті права, що й державній. Тобто це є намагання фактично витіснити українську мову".

Закінчення на стор. 2

Лукаві граються з вогнем?

Закінчення.
Початок на стор. 1

Ми знаємо, що регіонали з комуністами демагогічно заявляють про двомовність, а насправді виступають за російську одномовність. Вони хочуть узаконити ту практику, яка, наприклад, започаткована в Одесі. Там мер Костусев заборонив подавати йому документи українською мовою. Або в Криму, де вже фактично діловодство українською мовою не ведеться. Та й у Донецьку, на батьківщині переважної більшості очільників нинішньої влади, ми маємо такого собі Миколу Левченка, який закриває українські школи, дитсадки тощо. Тому вони хочуть цю практику поширити на всю територію України.

Норма нового законопроекту Ківалова-Колесніченка, яку вони ввели, фактично списана із розкритикованого й відхиленого попереднього законопроекту про

мови Гриневецького-Симоненка-Єфремова. Вона гласить, що достатньо 10 % населення в певному районі, аби ввести оту регіональну мову (вони не пишуть, що то російська як регіональна) і надати їй такі ж права, як і українській. Але річ у тім, що жодна інша мова у нас не набере 10 %, якщо йдеться про регіональні мови національних меншин. Хіба що в Закарпатті, у Березівському районі, де проживає більшість угорців, може набрати угорська, що теж небезпечно. Це однозначно підступне сепаратистські настрої, які вже там не раз проявлялися. Пригадуєте вимогу частини депутатів починати засідання райради з угорського гімну? А те, що Ющенко дозволив поставити глибоко в Карпатах знак, мовляв, звідти починалася угорська земля, теж небезпечний сигнал щодо єдності, миру і спокою в Україні. Ослаблену країну можуть почати рвати на регіональні шматки і з

цього боку — західного. Але все це робиться для того (оскільки всі національні меншини разом рідними мовами говорять не більше 2 % від усього населення України), щоб розчистити дорогу для впровадження російської мови. Це мета законопроекту, який, лукаво і демагогічно прикриваючись Хартією, намагаються зробити законом. Бо протягти російську як другу державну мову не так легко: потрібні зміни до Конституції. Тому-то вони, обходячи Конституцію України, фактично вводять зміну до неї через пропозицію ввести регіональну мову. Ось так регіонали з комуністами запалюють гніт до порохової бочки, що закладена ними під фундамент нашої держави — мову.

Микола ЦИМБАЛЮК

Фото Олександра Литвиненка

Володимир Каплієнко: «Це гетто для української мови»

Шановні депутати! Шановні українські громадяни! Від імені та за дорученням депутатської групи «Реформи заради майбутнього» маю честь висловити нашу позицію щодо проекту Закону 9073.

Ми всі різні. У нас різні життєві позиції, і це природно. Але ми — народні депутати України! І маємо єдину ідеологічну позицію щодо мовної політики в державі. Депутати фракції «Реформи заради майбутнього» за жодних обставин не підтримуватимуть зміни суспільних відносин, що виникають у процесі застосування мов України, якщо за своєю суттю вони перешкоджають утвердженню та функціонуванню державної української мови. А саме така спроба зроблена цим законопроектом.

Із чого ми виходимо? Проблеми мови у населення України нема! Ця тема підігрівається штучно і приводить до поляризації суспільства! При цьому принцип вільного мовного самовизначення, який визначений у цьому законі, не встановлюється ані Конституцією України, ані міжнародно-правовими актами, ані Конвенцією Ради Європи про захист національних меншин, ані Хартією регіональних або міноритарних мов.

Стаття 5 цього Закону стверджує, що держава відтепер повинна сприяти розвитку саме багатомовності, при цьому частина перша статті 7 підкріплює затвердження багатомовної держави!

Частина 2 статті 7 затверджує перелік із 18 регіональних мов, до яких зараховано російську, вірменську, німецьку, кримськотатарську, русинську, караїмську, ідиш тощо. Насправді мовних меншин в Україні набагато більше, чому саме ці мови потрапили до списку, не зрозуміло.

Стаття 7 передбачає задекларовану можливість отримання

статусу регіональної мови за умови, що чисельність окремої мовної групи на відповідній території складає 10 і більше відсотків. При цьому пунктом 2 частини третьої цієї ж статті передбачено, що «в окремих випадках» рішенням місцевої ради статус регіональної мови може бути надано, навіть якщо чисельність мовної меншини складає менше ніж 10 % від всіх тих, хто проживає на відповідній території. Тобто, наприклад, піввідсотка. Це неприпустимо!

Ще більш «цікава» норма, передбачена частиною 6 статті 7. Відтепер мова або мова меншин, яка отримала статус регіональної, стає обов'язковою для виконання місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, установами, організаціями, підприємствами і навіть фізичними особами! При цьому за «будь-яке зволікання чи створення перешкод» із користуванням регіональною мовою передбачено введення карної відповідальності (стаття 161 ККУ).

Стаття 10 або стаття 11 передбачають пріоритет саме російської мови над іншими. Читайте уважно цей законопроект.

Стаття 20 передбачає надання навчальним закладам усіх прав на обмеження української, а отже, державної мови. Приватні вищі навчальні заклади ухвалюють рішення щодо державної мови на власний розсуд. Українська мова більше не буде обов'язковою навіть у державних і комунальних навчальних закладах, не маючи в процесі навчання жодних переваг окрім, наприклад, мови тестів.

Статтею 24 телерадіокомпаніям України надається право на власний розсуд обирати мову мовлення: українську, російську або мову меншини.

Яка вартість цього законопроекту? Ми вважаємо, що це понад 3 мільярди на рік. Насправді цей закон направлений на створення гетто для української мови, а отже, України. Кожен депутат депутатської групи «Реформи заради майбутнього» стоїть в обороні інтересів України і нашої держави. Слава українській мові! Слава Україні! *(Зал у відповідь: Героям слава!)*

Виступ на сесії Верховної Ради
24 травня 2012 р.

Заява Ініціативної групи «Першого грудня» щодо законопроекту про мову

Внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту «Про засади державної мовної політики» — чергова політична спекуляція, викликана наближенням парламентських виборів.

Не маючи переконливих соціально-економічних аргументів, Партія регіонів розігрує «мовну карту», аби збурити суспільство і відвернути його від гострих, по-справжньому актуальних проблем.

Внесений народними депутатами С. Ківаловим і В. Колесніченком проект Закону України «Про засади мовної політики» є фактично наміром підмінити Конституцію України. І хоч у ст. 4 його автори декларують, що «основи державної мовної політики визначаються Конституцією України», однак насправді закон претендує на те, щоб «засади (!) мовної політики» визначалися саме його, цього закону, нормами, а не Конституцією! Усупереч Конституції України та рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 автори законопроекту вводять у правове поле поняття «регіональна мова», «мовна група», «мовна меншина», «регіональна мовна група». Визначені Основним законом засади мовної політики, таким чином, піддаються кардинальній ревізії.

Ми переконані, що запровадження в Україні статусу мов і порядку їх застосування, не передбачених ст. 10 Конституції України, слід кваліфікувати як зазіхання на основи конституційного ладу в Україні.

Ми апелюємо до почуття політичної відповідальності тих, хто вирішуватиме долю законопроекту.

Ми чудово розуміємо, що підступне маніпулювання гаслами про захист національних меншин і про права людини насправді має на меті русифікацію України.

Ми хочемо застерегти, що в разі ухвалення законопроекту С. Ківалова та В. Колесніченка він призведе до розколу в суспільстві, адже справжня мета цього законопроекту — «Геть українську мову!» Державна мова витісниться з органів місцевого самоврядування, судів, освітніх закладів. Її об'єднана роль буде зведена до нуля. Національні ж меншини, яким пропонують утопічні перспективи, виявляться ошуканими.

Хотілося б вірити, що народні депутати цього не бажають. Ми рішуче закликаємо зняти законопроект «Про засади мовної політики» з розгляду як такий, що суперечить основоположним принципам Конституції України і загрожує не тільки цілісності української держави, а й самому її існуванню.

В'ячеслав Брюховецький, Богдан Гаврилишин, Володимир Горбулін, Семен Глузман, кардинал Любомир Гузар, Іван Дзюба, Мирослав Маринович, Мирослав Попович, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський, Ігор Юхновський

Чим небезпечно «двоязичіє»

На прохання «СП» законопроект Ківалова-Колесніченка про мову коментують депутати Верховної Ради України.

Народний депутат **Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ**, фракція НУ-НС, голова Полтавської обласної «Просвіти»:

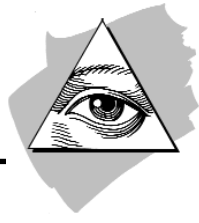
— По-перше, цей законопроект непрофесійний, у ньому не використовуються терміни, ухвалені в законодавстві, Конституції України. По-друге, ввести його в дію неможливо через неузгодженість положень, потребу величезних коштів. Але найгірше, що він проводить у життя ідеологію російського імперіалізму. Після всіх страждань, яких зазнав український народ під російською окупацією, особливо російською радянською, знайшлися люди, які знову хочуть вести нас до стану поневолення. Тобто вперше за 20 років

незалежності відновилася політика національного поневолення українців. Політику соціального поневолення започаткував Кравчук, а відновили нинішні президент і прем'єр. Тому з моменту внесення законопроекту ця влада для українців має бути нелегітимною і будь-які способи боротьби з нею законними.

Народний депутат **В'ячеслав КИРИЛЕНКО**, фракція НУ-НС, голова партії «За Україну», звернув увагу на загрози цього законопроекту для національного медіа-простору:

— Проект містить положення про те, що видавці друківаних ЗМІ можуть обирати мову видання на власний розсуд. Відтак дедалі більше видавців, посилюючись на кон'юнктуру ринку, засновуватимуть або видаватимуть газети як російськомовні, хоч наш медіа-простір і так зрусифікований.

Спілкувався **Петро АНТОНЕНКО**

Ірина Фаріон: Рикошет пострілів у мову, або Про дурнів від «язика»

Законопроект України “Про засади державної мовної політики” від регіоналів Колесніченка—Ківалова — це банальне перейменування “Закону про мови” сумнозвісного авторства Єфремова—Симоненка—Гриневецького, якому я подала аналітику ще на початку року. У пропонуваній тексті вношу зміни, відповідно до косметичного припудрення цієї псевдоюридичної українофобії.

будь-яку мову. Це з серії абсолютного права що хотіти пити, як хотіти обкурюватися і колотися, лихословити і бути всебічним хамом, перевертнем і вироком. Направду, у таких випадках Аристотель казав: “Якщо хтось каже, що можна не шанувати свого батька й матір, — ти нічого не доводи. А карай”.

Не менш одіозною й абсурдною є **Стаття 6. Державна мова України**, у третій позиції якої цей державний статус якраз і заперечено: “Обов’язковість застосування державної мови чи сприяння її використанню у тій чи іншій сфері суспільного життя не повинні тлумачитися як заперечення або применшення права на користування російською мовою та іншими регіональними мовами або мовами меншин у відповідній сфері”, а також в одному з пунктів **Статті 8**: “Жодне з положень цього Закону про заходи щодо розвитку, використання і захисту регіональних мов або мов меншин не повинні тлумачитися як таке, що створює перешкоди для володіння державною мовою”. Не важко здогадатися, що автори законопроекту тенденційно обчиталися “Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” і цілком навпаки, відповідно до своїх перекособочених мізгів, дія метрально протилежно обернули одне з її засадничих положень у Преамбулі: “підкреслюючи важливість міжкультурного діалогу і багатомовності, а також вважаючи, що охорона і розвиток територіальних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх”.

Однак кульмінацією українофобії, брехні та фарисейства законопроекту є **Стаття 7. Російська мова в Україні. Українсько-російська двомовність**: “Українсько-російська двомовність, що склалася історично, є важливим надбанням Українського народу, потужним чинником консолідації багатонаціонального суспільства”. По-перше, українсько-російська двомовність не склалася сама історично, а її насильно “склали” через перші в Україні окупаційні московські військові залоги 1659 року або ж, за І. Нечум-Левицьким, “Великоруський язик не сам дійшов до границі імперії, а його допхали туди сотні тисяч російсько-

го війська, тюрми та Сибір”, а відтак ця мова “допхалася” на нашу питому землю через подальші: а) загарбництво, колонізацію, репресії, Голодомор як геноцид; б) сплановану і вимушену міграцію; в) змішані шлюби; г) обмін спеціалістами; г) спотворення факту національності; д) заборону мови чи її часткове обмеження у сотнях офіційних указів. Отож це аж ніяк не “надбання” і “потужний чинник консолідації”, а спланована московська політика асиміляції та знищення українців через визначальний чинник їхньої ідентифікації — мову. **Подруге**, Україна зовсім не багатонаціональне суспільство, позаяк, відповідно до перепису населення 2001 року, в Україні проживає 77,8 % українців (37 541 693 особи), а відповідно до стандартів ООН мононаціональним суспільством є таке, де представники одного етносу складають не менше, ніж 70 %. Отож, представники інших національностей становлять собою етнічні меншини, серед яких і росіяни (17 %), що насправді є залишками колишнього колонізатора, що й досі не може змиритися зі зміною свого статусу з поневолювача на представника меншини. Насправді українсько-російські мовні стосунки — це імперсько-колоніальний демографічний дисбаланс, що впродовж незалежності створює ефект гойдалки то в бік самостійної держави, то московської колонії.

Характерно, що у законопроекті від колесніченка—ківалова цієї статті немає, але від цього антиукраїнськість закону не змінюється. Очевидно, під впливом висновків Венеційської комісії її вилучено.

Аби закріпити мінусовий ефект гойдалки, автори “нового” законопроекту у **Статті 7** з іншою назвою “Регіональні мови України або мови меншин України” зазначають: “При проведенні Всеукраїнського перепису населення для виявлення належності фізичних осіб до конкретних мовних груп у переписному листі має бути використано запитання про мову, яку людина

20—23), у поштовий зв’язок і телекомунікацію (ст. 25), у рекламу та маркування товарів (ст. 26). Особливо відгонить советським часом від ст. 20. **Мова освіти**: “В усіх загальних середніх навчальних закладах забезпечується вивчення державної мови і регіональної мови. Об’єм (замість обсяг ???) вивчення регіональної мови визначається місцевими радами відповідно до законодавства про освіту з урахуванням поширеності цієї мови на відповідній території”, чим запрограмовується українських дітей та молоді на роздвоєну підсвідомість і світогляд і створюються неймовірні матеріальні труднощі з підготовки кадрів російщення українців, як це було започатковано у часи російсько-німецької інтер-девочки Єкатеріни Второй. Мову приватних закладів визначає винятково засновник (власник) (пункт б), а в державних і комунальних — за заявами студентів чи батьків (пункт 4).

Вершиною лінгвістичного абсурду в законопроекті є саме формулювання ст. 29. **Мова імен громадян України**, які, відповідно до законів української фонетики та морфології обов’язково мають набувати адаптованих до української мови форм: Михайл стає Михайлом, Деніс — Денисом, Дар’я — Дарією, хоча б тому, що українська Ірина у Росії буде Іріна, а в Польщі Ірена тощо. Натомість законопроект має наметі узаконити **право на тупу безграмотність**: “Кожний громадянин України має право використовувати своє прізвище та ім’я (по батькові) рідною мовою згідно із традиціями цієї мови, а також право на їх офіційне визнання. При використанні цього права запис прізвища та імені (по батькові) в паспорті громадянина України, паспорті громадянина України для виїзду за кордон та інших офіційних документах виконується у транскрипції з української, російської або іншої мови за вибором громадянина”.

Наразі у Верховній З(р)аді досить тушок із “Нашої України” та Б’ЮТу, що поповнили коаліцію регіоналів, комуністів і литвинівців, щоб ухвалити цю розплату українцям за яничарство, яскраво виявлену філософію меншого зла, переорієнтацію цінностей із духовних на споживацькі і безпринципне прощання політичних зрад... Це урок для нації ставати сильною, агресивною та експансивною на власних теренах. Хоч що буде, але цей можливий антракт в українській історії на мовному полі стане черговим розгоном нації в її піднесенні над власними хибами, проблемами і викликами. Ми все здолаємо і згодом, як у страшному сні, згадаємо мовних геростратів Єфремова, Симоненка, Гриневецького, Колесніченка, Ківалова тощо. **Українській Мові не замовкнути!!!**

А наразі готуймося до найрізноманітніших форм спротиву убивству нашої душі. Ми ніколи не виконуватимемо псевдозаконів, написаних українофобами, засимільованими вироками, московськими лакеями і несусвітніми невігласами (у їхній писанині, разом із пояснювальною запискою до закону, понад 60 стилістичних і граматичних помилок).

Закінчення.
Початок у ч. 21 за 2012 р.

Товариство, яке формує націю

Перед гранітною постаттю Камеляра створювалося Товариство, обирали його раду.

То було перше несанкціоноване віче у Львові, після якого покотилася лавина багатотисячних зібрань просто неба — 16, 21 червня, 7 липня, 4 серпня і т. ін. Людей розганяли, били гумовими кийками, залякували, але шоразу їх збиралося дедалі більше. Співали "Заповіт" і "Молитву за Україну". Вперше за довгі роки над Львовом залунало Франкове "Не пора, не пора..." та "Ще не вмерла..." Не тільки старші — молоді! — знали мелодію і слова заборонених пісень! Як багато важить слово! Рідне слово, українське слово, уярмлене, упосліджене бандою невігласів, які узурпували право вершити долі народів, вирвалося на волю рідною пісню, котра, виявляється, жила в серцях мільйонів. Ось що таке голос крові, ось що таке "Просвіта".

А Установчі збори Товариства української мови імені Тараса Шевченка таки відбулися — у тому ж Клубі будівельників, тільки 20 червня. Влада зрозуміла, що заборонаю уже нічого не зробиш. Українці прокидалися із затяжного сну.

Як багато важить слово!

Об'єднаних у Товариство людей боялися компартійні ідеологи. Діяльність і дух Товариства відчувалися у всьому. Численні акції у Галичині, поїздки на Схід, повернуті із забуття імена українських героїв, діячів науки і культури...

Як гриби після дощу, почали з'являтися осередки на заводах, в установах і закладах освіти. Голова Товариства Роман Іванічук особливого значення надавав створенню осередків у зросійщених за роки радянської влади інститутах. Він наголошував, що ще 1907 року у статті "Визволення Росії і українське питання" Михайло Грушевський писав: "Поки українська мова не здобуде собі місця у вищій школі, поки вона не служить органом викладання в університетах та в інших навчальних закладах, поки вона не стала зразком наукової праці у викладанні і літературі, доти суспільство, народність, що розмовляє цією мовою, почуватиметься на становищі нижчої, культурно неповноцінної нації".

Чи не тому українофоби всіх часів усіяко гальмували і гальмують розвиток і поширення української мови в Україні? Ім, мабуть, дуже хочеться, щоб цей добрий, працьовитий, мудрий народ, який з давніх-давен гoduвав світ хлібом і невичерпним інтелектом, залишався рабом на своїй благодатній землі, яка для ледаців, злодіїв та їхніх лакеїв є лише територією збагачення.

Із досвіду Львівської політехніки

14 грудня 1988 року осередок Товариства української мови імені Тараса Шевченка було створено у Львівській політехніці.

Говорити про діяльність Товариства і його подвижників можна багато: про численні культпросвітні заходи, про масову участь у живому "ланцюзі єднання", про одноставну громадянську позицію разом із керівництвом Інституту під час студентського голодування у Києві й багато іншого. Але серед безлічі добрих і, я скажала б — державної ваги справ, мушу окремо розповісти про одну особливу, яка стала переломною у процесі відродження української мови, її впровадження в

усі сфери життя колективу, а значить — повернення українського духу в Політехніку.

Згадає голова Товариства "Просвіта" Національного університету "Львівська політехніка" професор Христина Бурштинська: — Ректорат Політехніки не тільки підтримав ініціативу Товариства повернути рідну мову в навчальний процес, а й заохочував науковців і педагогів до цієї роботи. Спільно з представниками адміністрації ми склали Програму організаційно-методичних заходів із впровадження Закону "Про мови в Українській РСР", яку в квітні 1990 року затвердила Вчена рада Львівської політехніки. Зауважить: це було більш ніж за рік до проголошення Незалежності! У ній були чітко визначені головні завдання: українська мова викладання, забезпечення навчального процесу українською навчально-методичною літературою, написання (або переклад) підручників і посібників українською мовою, підготовка наукових праць, укладання термінологічних і перекладних словників, провадження документації. До кожного етапу були вказані терміни і конкретні відповідальні за виконання цих завдань. Питання постійно було на контролі Вченої ради і ради Товариства. Двічі на рік ми здійснювали перевірки виконання Програми, звіти заслуховувала Вчена рада інституту, приймала відповідні ухвали. Матеріали перевірок друкували в інститутській газеті.

Здавалось би — і що в цьому надзвичайного? Але ми добре пам'ятаємо що злагоду титанічну роботу всього колективу. Величезну роль відіграла Термінологічна лабораторія (НДЛ-89), створена 1991 року при Львівській політехніці. Багато років нею керував автор кількох підручників українською мовою, редактор короткого електротехнічного словника професор Володимир Перхач. Через рік він очолив створений спільним наказом Держстандарту та Міносвіти України Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології (з 1996 року його очолює доцент Богдан Рицар). Чимало зусиль, душі й інтелекту вклав у цю справу другий голова Товариства української мови світлої

пам'яті доцент Євген Шморгун.

Одним із найвагоміших кроків, що допомогло Політехніці перейти на українську мову викладання, стало створення власного видавництва. Ця ідея і її реалізація належали незабутньому ректорові Юрієві Рудавському (21 лютого минуло п'ять літ, як перестало битися його шляхетне серце). Далекоглядний керівник, мудрий стратег і керманіч, справжній державний діяч, він розумів, що без потужної сучасної поліграфічної бази не владсться забезпечити навчальний процес українською мовою літературою. Багато важив і його особистий приклад.

Велика заслуга в утвердженні української мови однойменної кафедри і особисто її завідувача Геннадія Вознюка. Створена ще 1989 року, кафедра стала центром українства. Окрім того, що її колектив своїм членством, інтелектом і працею суттєво підсилює Товариство, готував словники та інші мовознавчі видання, провадив велику виховну роботу серед студентства, виступав із просвітницькими статтями на сторінках "Львівського політехніка" (потім "Аудиторії"), — викладачі й науковці кафедри провадили курси української мови для тих, хто не знав її і хотів вивчити, зокрема для викладацького і командного складу Військового інституту. Однією з перших кафедра відгукувалася й на ініціативу мецената і патріота Петра Яценка організувати конкурс знавців української мови і проводити його щороку й досі. А як активізував громадську думку організований доцентом кафедри Іриною Фаріон конкурс студентських плакатів "Мова — твого життя основа"! А безліч тематичних вечорів та академій!

За порівняно короткий час Політехніка однозначно та безповоротно стала одним із найпрестижніших українських університетів.

Хто сказав, що ми заспокоїлися?

Із часу створення матірної "Просвіти" минуло понад 140 років. Давно на рідній землі немає чужинецької влади — ні австрійської, ні польської, ні німецької, ні російської, а українська мова, українська людина і досі не є гос-

На святкуванні 500-ліття козацтва. 1990 р.

подарем у власній хаті. Навіть після двадцяти років Незалежності. Мало того, що духовні покручі, "блзні і кати, раби на розум і на вдачу" (за Максимом Рильським) розікрали народні скарби, ставши мільярдерами за рахунок обдуреного народу, цинічно відкинутого за межу бідності, вони ще й роблять усе, щоб деморалізувати зuboжілих людей, годуючи їх прикладами насильства, розпусти і напуваючи популістськими гаслами та оковитою. Задурманеним і здеморалізованим народом легше маніпулювати.

Люди, які не люблять Україну, нав'язують нам образ такого собі українця-салоїда, пияка й нездари. "Сім поросят і чарочка по вінця — збулася мрія українця", — це з реклами одного львівського ресторану... Можливо, у власника цього закладу більшої пот-

реби, ніж сало і чарка, не було і немає, але до чого тут українська мрія? Не знаю, чи в іншій державі влада дозволила б таку наругу над духовністю корінної нації, але ми мовчки ковтаємо цю гиду і ходимо до тієї "свинарні" обідати. Наша молодь зростає з почуттям меншовартості і, щоб відмежуватися від таких стереотипів, перебирає чужу субкультуру.

Знову запитую професора Бурштинську:

— Чи не зарано заспокоїлася "Просвіта", вважаючи, що вже виконала своє завдання?

— А хто сказав, що ми заспокоїлися? Те, що нинішній ректор Львівської політехніки професор Юрій Бобало усіяко підтримує і видавничу діяльність, і всі інші сфери функціонування української мови в університеті, його український дух, не означає, що для "Просвіти" не залишилося роботи. Нам треба постійно плекати рідну мову, підтримувати українські традиції, виховувати свідомих громадян України. А якщо розглядати мовну політику в масштабах усієї держави, то, можливо, помилкою "Просвіти" є те, що, проголосивши Незалежність, українці сподівалися, що про духовність народу тепер дбати держава, що всі просвітницькі і виховні функції виконуватимуть державні органи, а громадські організації лише допомагатимуть. Так, як це є у нашій Політехніці. На жаль, в Україні владні інституції цю роботу проводять дуже неохоче, а іноді просто гальмують. Тому поділяю слова патріарха української літератури і першого голови відродженої у Львові "Просвіти" Романа Іванічука: "Не заспокоюймося сьогодні своєю незалежністю і не допускаймо думки, що "Просвіта" відживає свій вік — вона зможе відійти в минуле тільки тоді, коли всі українські голови ідентифікують себе з Україною".

Від слова — до дії!

Учасники вистави за романом у віршах Ліни Костенко "Маруся Чурай". 2005 р.

Ярослава ВЕЛИЧКО

«Як я викосив море»

Два пучечки пролісків

І я б так хотів,
і я б так зміг,
якби був уже такий,
як той парубок у чорному одязі
із помальованим сажею обличчям,
і я б так попереносив через річку
двох дівчаток,
що зранку ходили по квіти.

Зранку іще можна було по камінцях
перебігти на той бік річки,
щоб піти на сонячну синю гору
по проліски,
а після обіду, як сонце пригріло,
річечка наповнилася великою водою.

Тепер ніяк перейти назад,
бігають по той бік річки
із пучечками пролісків у руках,
плачуть, голосно кличуть маму,
аж люди із нашого кутка посходилися,
і я, малий, стою у гурті
і бачу, як парубок у чорному одязі
із помальованим сажею обличчям
заходить у швидкий потік,
води понабирав повні чоботи,
замочився аж до пояса,
бере дівчинку на руки,
несе дівчинку із пучечком пролісків у руці —
два пучечки пролісків несе,
і переносить на цей бік,
потім повертається за другою,
бере і цю дівчинку на руки,
знову несе дівчинку із пучечком пролісків
у руці —
два пучечки пролісків несе,
і переносить на цей бік.

Це я,
це я, парубок у чорному одязі
із помальованим сажею обличчям,
переносу через велику воду
дівчинку із пучечком пролісків у руці —
два пучечки пролісків.

Імена сонечок семикрапчастих

Дівчина
— ентомолог початкуючий —
першокурсниця біологічного факультету
знає імена усіх сонечок семикрапчастих.

“Як називається те сонечко,
що злітає з твоєї долоні —
з пучки великого пальця?”

“Сонечко-полети-до-Іванка”.

“Як називається те сонечко,
що злітає з твоєї долоні —
з пучки вказівного пальця?”

“Сонечко-полети-до-Іванка”.

“Як називається те сонечко,
що злітає з твоєї долоні —
з пучки середнього пальця?”

“Сонечко-полети-до-Іванка”.

“Як називається те сонечко,
що злітає з твоєї долоні —
з пучки підмізинного пальця?”

“Сонечко-полети-до-Іванка”.

“Як називається те сонечко,
що злітає з твоєї долоні —
з пучки мізинного пальця?”

“Сонечко-полети-до-Іванка”.

Кіт із рахівницею

Завели kota, молодого kota,
бо старий уже був нікуди не годен:
ні муркотіти,
ні мишей ловити,

та й шерсть на боках повилазила —
як такого на коліна братимеш!

А цей —
як не муркотить у когось на колінах,
то ловить мишей,
як не ловить мишей,
то муркотить у когось на колінах,
та й шерсть на боках аж виблискує.

А від якогось часу уподобав собі
гратися із рахівницею,
що колись опинилася на долівці
та так і залишилася там надовго:
коли б не побачив його,
гортає лапою кісточку туди-сюди,
але скільки б не гортав,
завжди праворуч у нього дві кісточки
виходить.

Це — молодий кіт
і він не знає,
скільки людей померло у нашій хаті,
якби він знав,
то не нагадував мені тільки про двох,
щоб я їх завжди пам’ятав.

Без книжки

Мабуть я піду із цієї книгарні
без потрібної мені книжки —
показав продавцеві полицю,
де стоїть потрібна мені книжка,
а вона стала перед полицею,
дістає то одну книжку, то другу,
але ту, яка мене цікавить,
чомусь минає
— і поглядом своїм
і пальцями —
втупилася в корінець якоїсь книжки,
ніби вмерла,
так — стоїть же,
затуляє своїм тілом
книжку, яка мене цікавить.

Процес пошуку книжки затягується,
уже мені й самому незручно,
що я завдав продавцеві стільки клопоту,
тому вибачаюся
і йду геть із книгарні
без потрібної мені книжки.

Мене не відпускають із села коні

Я випав із часу,
нічого не зауважую навколо,
не знаю, скільки часу я вже отут,
у долинці,

розшукую помічну траву,
тож коли підводжу голову,
то бачу коней:
ось вони пагорбами повлягалися навколо
мене,

один побіля одного,
так щільно, що й не знати,
де закінчується один кінь,
а де починається другий.

Лежать тихенько,
повивертали свої напашені черева,
лежать так давно,
що з їхніх боків уже й повиростала трава
та кущі глоду й шипшини.

Колом лежать навколо мене,
творячи кінський полон для мене —
ніяк крізь них пройти.

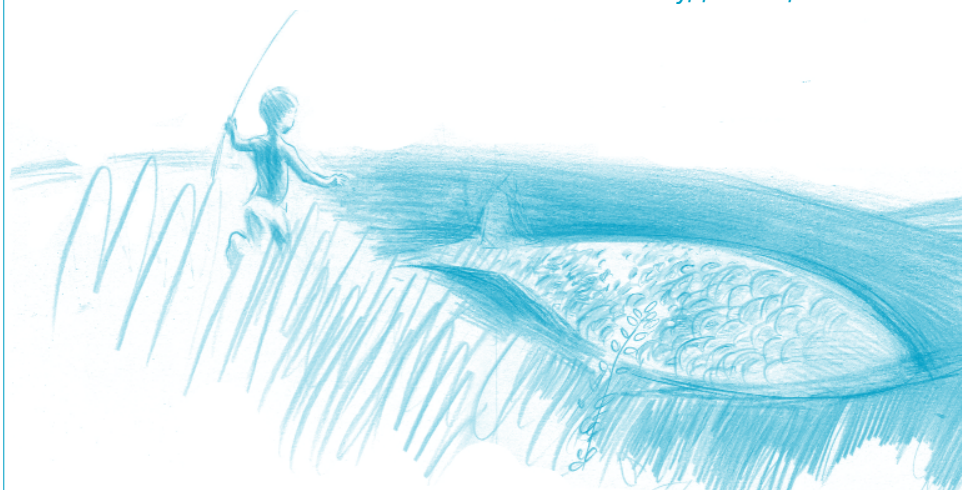
Але коні наче вгадують мої думки
про відхід,
про мій відхід із села —
розступаються підводячись,
роблять вікна на всі чотири сторони
— між пагорбами дороги у світ —
самі ж збиваються у невеличкі табунці,
ходять не поспішаючи,
поскубують траву під ногами.

Коні залишаються,
а я відходжу із села у світ.

Василь Голобородько

З книжки «Віршів повна рукавичка»

Художниця Інга ЛЕВІ

Велика рибина

У долині
лежить велика рибина:
блищить золотою лускою,
грає райдужним оком.

Велика рибино,
пусти мене до води:
човном плавати,
карасиків вудити.

Вже вміє свистіти

Хлопчик
так голосно засвистав,
що аж сам змерз.

Пагорби

Місцевість така горбиста —
зайдеш між двох пагорбів
і опинишся на спині коня.

Кавун

Сам гладкий, як бочка,
а ребра видні.

Кіт із шерстяним килимком

Кіт ходить усюди
із шерстяним килимком
під пахвою —
де схочеться йому
лягти відпочити,

там вибере затишну місцинку,
розстеле килимком
і лягає на нього,
щоб роздивлятися уважно сни,
які теж носить з собою усюди.

Рак

Рака витяг із ятера,
а в нього в руках
двоє іржавих ножиць.
Каже:

— Я тобі витинанок нароблю,
викрою штани,
обстрижу гарно драбинкою —
тільки,
будь ласка,
відпусти!

Рукавичка

Загубив рукавичку.
Підняв.
Якби не підняв —
почалася б казка.

Сільська школа

Діти у сільській школі,
занесеній снігом,
сидять у затишному класі —
поховалися, як “у” в “ю”.

Хто знайшов більший гриб?

— Я знайшов отакенний гриб!
— А я знайшов отакенний грибух!
— А я знайшов отакенний грибулюх!
— А я знайшов отакенний грибумбулюх!
— А я знайшов отакенний
гри бум бум бу люх!

Цвіркунові скрипочки

Цвіркуни
іще й вечір не настане,
вже виграють на скрипочках.

А вдень ми не помічасмо тих скрипок —
цвіркуни ховають їх
у трав’яні футляри.

Пісенька шпака

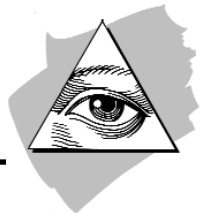
Шпак
сам себе лоскоче
під пахвою —
і захлинається від співу,
аж скверещить!

ЦВІРКУНОВІ СКРИПОЧКИ

Цвіркуни,
іще й вечір не настане,
вже виграють на скрипочках.

А вдень ми не помічасмо тих скрипок —
цвіркуни ховають їх
у трав’яні футляри.

Місія Кирила і Мефодія і християнізація Русі в IX ст.

Сергій ШУМИЛО,
заступник голови “Товариства пам'яті
князя Оскольда”, м. Київ

Закінчення.

Початок у ч. 20, 21 за 2012 р.

Повертаючись до “хазарської місії” Кирила і Мефодія, варто звернути увагу на важливу деталь: свою місію солунські брати здійснюють не самотійно, а у складі офіційної дипломатичної місії візантійського імператора. Це наштовкує на думку про її можливий взаємозв'язок із наслідками походу русів 860 р. Безумовно, така впливова світова наддержавою, якою була тоді Візантія, не пішла б на посліпне налагодження дипломатичних стосунків з “народом неіменитим, народом, що не брався в розрахунок, народом, що зараховується до рабів, безвісних, — але який отримав ім'я від походу на нас”, — як відгукється про русів патріарх Фотій у своїй “Другій гоміллі на нашестя Росів”. Саме така думка панувала тоді серед греків щодо Русі, яка до подій 860 р. вважалася “провінцією Хазарії”. Маючи тісні дипломатичні й династичні стосунки з Хазарією, Візантія, за старою традицією, могла розглядати русів як підданих хазарського кагана, тобто “рабів”. Тому не дивно, що після їхнього набігу 860 р. на Константинополь греки не лише продовжують вважати їх “хазарами”, а й направляють посольство до хазарського кагана, де з'ясовують політичний статус “невідомої” їм Русі. Лише після того, як в Ітілі була підтверджена інформація, що Русь більше не є данником Хазарії, грецька дипломатична місія могла почати переговори з язичницьким князем (каганом) русів, що і знайшло своє часткове відображення в агіографічних казаннях про св. Кирила (Костянтина Філософа).

В. Ламанський звертає увагу на те, що вміщені в Паннонських житіях два оповідання (про релігійні диспути Костянтина Філософа з євреями в Ітілі і про хрещення ним язичницького кагана) істотно різняться між собою. У першій розповіді “Костянтинові співрозмовники і опоненти — євреї-книжники, а тут — некишня чацька. На початку з'являється немов каган хазарський, єврейського сповідання, а тут теж каган, тільки язичник. У першій розповіді сцена відбувається не в палаці, в покоях кагана хазарського. У другій же розповіді, погано пов'язаній з першою, каган не єврейського сповідання і був тоді, як видно, зовсім в інших стосунках з Візантією. Каган другій розповіді був ще нешодовно ворогом греків: у нього випрошує собі Костянтин Філософ двісті чоловік полонених з греків”.

Аналізуючи ці та інші подробиці, акад. В. Ламанський робить висновок, що “згадуване в Житті Костянтина Філософа хрещення ним двоохсот сімей і було перше Хрещення Русі, що згадується патріархом Фотієм”. І що “862 рік — не рік створення держави Русі, а рік першого хрещення Русі і введення в ній грамоти”. Цієї ж думки дотримувалася і проф. А. Карташов.

На думку Ламанського і Карташова, під впливом київського князя Оскольда Великоморавський князь Ростислав (846—870) теж запросив до себе в 863 р. перших слов'янських просвітителів і за прикладом сусідньої Київської Русі заснував власні національні православні єпархії. У Моравській легенді про ті події розповідається, що “Князь Моравії, почувши, що зробив філософ (Костянтин) в країні хазар (тобто Русі. — С. Ш.), а також маючи піклування про свій народ, відправив до імператора (візантійського — С. Ш.) послів з проханням, щоб той направив до його народу справжнього вчителя, який вказав би їм правильну віру, встановлений закон і шлях істини”. За легендою, морави запросили до себе солунських братів після поширення чутка про їхні успіхи серед сусідніх “хазар”. “Італійська легенда”, яку, імовірно, склав єпископ Гавдерик Велетрійський, що мав

можливість спілкуватися зі св. Кирилом у Римі, вже дещо конкретніше натякає на хрещення ними саме русичів, вказуючи на місіонерську діяльність не в самій Хазарії, а в “хазарській провінції”. Такою “провінцією” тривалий час вважалася Русь не лише серед хазар, а й серед візантійців.

Професор А. В. Карташов зазначає: “Святи брати тому і покликані були до Моравії, що в їхніх руках був уже готовий апарат слов'янських перекладів. Морави просять собі не грецького катехизатора замість латинського і не в грецькій мові полягає “доброта закону, що походить від греків на усі країни”. Що йдеться про продовження вже початої Візантією слов'янської віровчельної і богослужбової місії і тільки про долучення її до нової території і нового народу. Чутка про це стала відома в Моравії, і ні в чому іншому морави не мали потреби ходатайствувати перед Візантією”. А. В. Карташов звертає увагу на неможливість швидко перекладу Святого Письма і багатьох богослужбових книг слов'янською мовою, як це подається в Паннонських житіях. Ця копітка і важка праця вимагала багатьох років, життє ж про це замовчує. “Уся багаторічна справа перекладу Біблії і богослужіння, — акцентує увагу Карташов, — здійснюється (за Житієм — С. Ш.) в одну мить перед відправкою до Моравії. Вигадка штучного дива. Вузкий націоналіст моравин прагне вкрати примагт великого подвигу слов'янських апостолів на славу свого племені... Якби справа йшла так, як хочеться моравському фальсифікаторові, тоді святи брати їхали б до Моравії майже з порожніми руками і, проповідуючи там усно, були б ще безпорадні налагодити школу, бо не було б ще текстів для навчання цннів і дітей. Між тим оповідка життя, не соромлячись, говорить нам, що як тільки Костянтин доїхав до Моравії, так негайно поставив на ноги багатолюдну школу і розгорнув перед нею широкі коло богослужбових книг”.

За часів місіонерської діяльності святих Кирила і Мефодія до складу Великоморавської держави, окрім власне моравських земель, входили Західна Словаччина, Чехія, частина Південної Австрії, Нижня Паннонія, землі князівства Вислян, обидві частини Силезії (Вроцлавська і Опольська) і земля Лендія; на півночі вона досягала польського Кракова, а на сході простягалася до руських Карпат (через слов'яноруські Перемишльщину, Холмщину і Підляшшя аж до Галиції), до самої річки Сян. У значній частині цих неосяжних просторів благовістували святи Кирило і Мефодій та їхні учні, серед яких могли бути і руси. Так, народний переказ зберіг свідчення про посередництво між Руською і Моравською єпархіями Наврока, який був учнем Кирила і Мефодія.

Слід зазначити, що серед багатьох, згодом латинізованих, західнослов'янських народів православ'я і слов'янська писемність довгий час міцно трималися, незважаючи на німецько-католицьку експансію. Так, у Чехії й Польщі богослужіння за східним, або “русинським”, обрядом, як його іноді називали в цих країнах, які здійснювалися церковнослов'янською мовою, незважаючи на численні гоніння, тривали аж до другої половини XI ст., коли латинським місіонерам остаточно вдалося знищити сліди самовідданої праці святих Кирила і Мефодія. 967 року (за двадцять років до хрещення Володимира Київського!) Папа Римський Іоанн XIII, затверджуючи в Празі римсько-католицьке єпископство, вимагав, щоб богослужіння здійснювалися не за обрядами Болгарської або Русинської (!) Церкви, також не за звичаєм слов'янською мовою, а за статутами римо-католицькими. Отже, маємо всі підстави припускати, що жива пам'ять про “русинський обряд” у Чехії лише вкотре засвідчує “русинський” характер місії апостолів слов'ян.

Католицький історик доктор Ю. Федорів звертає увагу, що в одній з чеських хро-

Пам'ятник княгині Ользі, святому апостолу Андрію Первозванному та просвітителям Кирилу і Мефодію в Києві. Скульптор — І. Кавалерідзе

нік XIII ст. святого Мефодія називають “русином” навіть за національністю. Це можна пояснити лише тим, що прийшов святий у ті краї з Русі, де деякий час був пастирем-місіонером. Згодом, зі знищенням у Чехії німецькими католицькими місіонерами заснованих св. Мефодієм національних православних єпархій (де мовою богослужіння була церковнослов'янська), про перше хрещення чехів було практично забуто, а тому хроніст, як пише Ю. Федорів, “з тугою згадує “русина” Мефодія”. Подібні згадки поодинокі збереглися і в наших вітчизняних джерелах. Так, у руському пергаментному пролозі з вологодського Спасо-Прилуцького монастиря святий Мефодій без будь-яких пояснень названий “вчителем руським”. На думку проф. Карташова, “переписувач пергаментного прологу XV ст. списав з якогось древнього оригіналу це переконання давньоруських книжників”.

“Пространне життя святого Кирила” повідомляє: “І знайшов він там (у Херсонесі — С. Ш.) Євангеліє і Псалтир, писані руськими письменами, і людину, яка говорить на тій мові. І, послідувавши із ним, зрозумів він зміст мови і, порівнявши її зі своєю, виділив голосні і приголомні. І, здійснивши молитву Богові, невдовзі став читати й розмовляти. І всі дивувалися йому, і славили Бога”. У Житті сказано, що Кирило не стільки винайшов нову писемність, скільки порівняв руські письмена зі своїми, виокремивши голосні і приголомні. Також у “Толковій Палєї” (XV ст.), яка укладалася на основі давніших джерел, повідомляється: “Грамота руська єсть Богом дана в Корсуні русину. Від неї ж навчився філософ Костянтин, і звідти склав і написав книги руським гласом”.

У “Бандуричевому казанні” хоч спочатку помилково і змішуються обставини хрещення 860-х і 980-х років, тобто при Оскольді й Володимирі, далі детально описується тільки перше хрещення русичів. У цьому рукописі повідомляється про відправку імператором до русичів єпископа, здійснення ним чуда з Євангелієм і масового хрещення руських язичників. Проте найціннішим тут є свідчення, що разом з єпископом до русичів було послано двох знаних вчених мужів Кирила і Афанасія (учні Мефодія нерідко порівнювали його з Афанасієм Великим), які, “бачучи, що руси не розуміють грецького алфавіту, і побоюючись, щоб за невмінням писати і читати вони незабаром не відпали від віри, накреслили для них тридцять п'ять букв, які називаються: аз, буки, веді та інш. і за допомогою яких руси і донині залишаються непохитні в пізнанні християнської віри”.

Усі ці та інші свідчення дали підстави В. Ламанському, В. Пархоменку, А. Карташову та іншим вважати, що Кирило і Мефодій саме у зв'язку з дорученням їм св. Фотієм і імператором Михаїлом хазаро-русської місії переклали слов'янською мовою Святе Письмо та інші богослужбові книги і здійснили перше Хрещення Русі за декілька років до початку їхньої знаменитої моравської місії.

Варто додати, що Ламанський категорично відкидав припущення Є. Голубінського про те, що під “руськими письменами” слід вважати готську мову. Не погоджувався з такою гіпотезою і Карташов. А в наш час її відкидав проф. М. Артамонов. За його словами, “відкриття в Херсонесі Євангелія і Псалтиря, написаних руською мовою, напевно, відіграло вирішальну роль в їхній (Кирила і Мефодія — С. Ш.) подальшій просвітницькій діяльності серед слов'ян. Знаючи слов'янську мову і ознайомившись з руською абеткою, Костянтин безперешкодно зміг читати руські письмена, про що йдеться в “Житті”. Ці руські письмена, імовірно, і покладені були ним за основу слов'янської абетки, укладеної для Моравії, а Євангеліє і Псалтир, винайдені в Херсоні, стали тим зерном, з якого зроста вся пізніша слов'янська, спочатку перекладна, а згодом і оригінальна література”.

Говорячи про початок християнізації Русі в IX ст., неможливо обійти увагою питання створення церковної організації. Візантійські джерела свідчать не лише про хрещення русичів і їхнього князя в IX ст., а й повідомляють про призначення на Русь у цей час окремого архієрея з Візантії. Про це повідомляють патр. Фотій (858—867 і 878—886), і імператор Костянтин Багрянородний (911—959). Патр. Фотій пише, що хрещення Русі сталося під час його святицтва, і, відповідно, — за часів імператора Михаїла III, а Костянтин Багрянородний приписує заслуги хрещення русів своєму дідові і співправителеві Михаїла — Василію I Македоняну і наступникові (і в той же час супротивникові) св. Фотія — патріарху Ігнатію. У зв'язку з цим ще М. Карамзін припускав, що на Русь могли двічі посилати церковних ієрархів — за часів Фотія і за часів Ігнатія. Таке припущення є найбільш правдоподібним, оскільки після усунення св. Фотія з патріаршого престолу в 867 р. він був засланий до ув'язнення, а багато поставлених ним єпископів позбавлено церковних кафедр. Заміна церковної ієрархії сталася не лише у Візантії, а й в інших країнах візантійської співдружності, зокрема і в новонаверненій Болгарії, про що відомо з листа Папи Адріана II до патріарха Ігнатія від 871 р. Цілком імовірно, що за існуючої політичної ситуації у Візантії новий архієрей, який замінив Фотієвого ставленика, був посланий патр. Ігнатієм і на Русь. Таким чином, на думку П. П. Толочка, розбіжності між двома джерелами, накладаючись одна на одну, торкаються не суті явища, а лише його приурочення.

Із грецьких джерел відомо, що на Русі в IX ст. була заснована єпархія (митрополія). Вітчизняні ж джерела (Статут св. Володимира, Іоакимівський літопис, пізніші — Густинський літопис, Київський Синопис, Степенна книга, “Палінодія” Захарії Копистенського та ін.) дають підстави вважати, що після хрещення русів першим митрополитом Київським патріарх Фотій призначив св. митрополита Михаїла. Хоча в одному з пізніх грецьких рукописів, виявлених єпископом Порфірієм (Успенським)

на Афоні, першим руським архієреєм названий єпископ Олексій. Інші джерела згадують також ім'я митрополита Леона, хоча Никоновський літопис уточнює, що він був посланий на Русь уже після смерті митр. Михаїла від "блаженного патріарха Фотія Константиноградського".

Оскільки, як ми переконалися, на Русь в IX ст. принаймні двічі посилали архієреїв, то немає нічого дивного в тому, що різні джерела називають і різні імена перших руських ієрархів. Саме з того часу Руська єпархія, задовго до офіційного Володимирового Хрещення Русі, займала, за різними джерелами, 60 або 61 місце в диптиху православних кафедр Константинопольського патріархату.

Тому В. Ламанський і А. Карташов були переконані, що 862 рік, неточно занесений до тексту Київського літописного зводу як рік нібито заснування давньоруської держави, швидше за все виправдовується спогадами духовенства і перших київських християн про те, що цього року почала своє існування Руська єпархія на чолі з власним архієреєм.

Початкова єпархія Києворуська, вірогідно, мала статус місіонерської і з цієї причини в перші роки свого існування не мала якоїсь конкретної географічної прив'язки, пересуваючись із місця на місце.

Розвиток початкової Давньоруської Церкви, як і християнства, на Русі був штучно перерваний 882 р., коли новгородський воевода Олег підступно вбив київського князя Оскольда й захопив київський князівський престол.

Акад. П. П. Толочко зазначає, що в 882 р. "стався, по суті, політичний переворот", причиною якого могла бути християнізаційна політика князя Оскольда і невдоволення нею з боку місцевої язичницької знаті. На цей чинник звертав увагу ще В. Татишев, а у наш час — Б. Рибаків, О. Рапов, М. Брайчевський та інші історики. Таку думку підтверджують відомості Іоакимовського літопису, що повідомляє про змову киян проти князя Оскольда. Деякі інші точки зору дотримувалася Л. Гумільов. На його думку, похід Олега на Київ і вбивство Оскольда були наслідком варяго-хазарської змови. При цьому Гумільов все ж не виключає антихристиянського характеру такої змови.

Проф. А. Карташов вважав, що християнство на Русі після вбивства Оскольда вимушене було піти в підпілля, свого роду "катакомби", тим самим уподібнившись гнаній першохристиянській Церкві Римської імперії. Цю думку у наш час розділяли акад. Б. Рибаків, акад. П. Толочко, проф. О. Рапов, проф. М. Брайчевський та інші історики, які вважали, що після 882 р. на Русі почалася язичницька реакція, що вилилася в гоніння і репресії проти перших київських християн.

Штучне переривання християнської місії на Русі призвело до забуття подробиць першого Хрещення Русі, здійсненого, як вважали В. Ламанський і А. Карташов, слов'янськими просвітителами святими Кирилом і Мефодієм.

Незважаючи на це, саме в Руській Церкві завжди надавалося особливе значення спадщині просвітницької місії Кирила і Мефодія. Церковне свято Кирила і Мефодія як рівноапостольних першочастівців слов'янських, що традиційно святкується 24 травня, було особливо популярним у Руській Церкві і під її впливом, як вважають деякі історики, поширилося серед південних слов'ян.

Апостольська місія святих Кирила і Мефодія була настільки значуща, що богослови і церковні історики часто порівнюють їх з Апостолом Павлом. Жоден із місіонерів Східної або Західної Церкви не зробив так багато для поширення християнства і писемності й не мав такого впливу на подальший хід подій у європейському, особливо слов'янському світі, як ці святі брати. Якщо гіпотеза акад. В. Ламанського правильна, то можна вважати, що місію благовістування в Східній Європі і створення слов'янської писемності вони почали саме з Київської Русі, що мало вирішальне значення в процесі становлення Давньоруської Церкви, і давньоруської державності, її культури, духовності й писемності.

Олександр РУДЕНКО,
с. Велика Писарівка
Сумської обл.

Я великий прихильник сучасної української літератури. Але дійшло до того (як написала в нашій районній газеті "Ворскла" студентка філологічного факультету Сумського педуніверситету Олена Дейкун), що начебто в сучасній українській літературі є тільки С. Жадан, Л. Дереш, Ю. Андрухович і ще кілька з Асоціації українських письменників.

Я відповів їй на сторінках газети, які письменники є в українській літературі: А. Дімаров, С. Плачинда, Л. Голота, О. Черногуз, Ю. Шербак, М. Слабошпицький, Б. Олійник, М. Шевченко, В. Рутківський, В. Даниленко, М. Дочинець, В. Міняйло, В. Чемерис і ще багато інших. Мені телефонували вчителі української літератури, а потім запросили на зустріч із працівниками сільських бібліотек, де я розповів про стан української літератури. Місцева поетеса Марія Кри-

Відданість слову

пак має намір організувати збір талантив талановитих людей, щоб проводити майстер-класи для юних. В районі є багато патріотично налаштованої талановитої молоді, просто її ніхто не помічає.

Відродження України стане можливим лише з відродженням культури, літератури. І справжня еліта нації — це письменники, артисти, художники, архітектори, музиканти, співаки, науковці. Одним із таких справжніх письменників є Анатолій Андрійович Дімаров. Як правильно написав Михайло Слабошпицький, багато родин в Україні вважають його сімейним письменником, бо ці твори читали батьки, потім діти, внуки згодом і правнуки. Спочатку його книги: "І будуть люди", "Біль і гнів" читала моя мама Ганна Петрівна, а я читав його "На коні і під конем", "Блакитна дитина". Мама читала "Сільські історії", "Міс-

течкові історії", "Боги на продаж", "Ідол", "Його сім'я", "Поєма про Камінь", "Син капітана". Я — "Через місточок", "Для чого людині серце", "Про хлопчика, який не хотів їсти". Потім ми разом читали його книги "Прожити і розповісти", відновлену книгу з новими розділами "І будуть люди", "Біль і гнів", публікації в "Літературній Україні", журнали "Київ", книгу "Божа кара", де зібрано і його короткі новели.

З роками Анатолій Андрійович став писати ще краще. Книгу "Зблиски" знайти не вдалося, хоча дуже хотіли б прочитати. Було б добре видати його книги для сільських бібліотек, бо їх там, крім "Біль і гнів" та "Історій", немає. А читачі постійно запитують книги А. Дімарова.

Чим приваблює творчість А. Дімарова? Це соковита мова, гумор із присмаком печалі, самоіронія, невгасимий опти-

мізм, сенеківський стоїцизм. Дімаров любить своїх героїв, хоча й не ідеалізує їх. Мене вразила його повість "Хата скраю" і "Зінське шеня" (з "Сільських історій"). Яке глибоке проникнення в українську душу!

Я хочу через "Слово Просвіти" привітати А. Дімарова з його ювілеєм, побажати гараздів, творчих успіхів, щоб радував нас новими творами.

Дімаров не тільки талановитий письменник, а й чуйна, добра людина. Він цікавий співрозмовник, усім відомі його жарти, він збирав камені і закоханий у них.

Р. С. Книжкового магазину немає в нашому селищі. Шукаю книгу С. Плачинди "Лебеда". Хочу організувати районний відділок "Просвіти" в нашому селищі, пропагувати серед знайомих українську літературу. Моя мама дуже любить Україну, літературу, читає українські книги, знає багато віршів Шевченка, любить творчість Нечуя-Левицького, Квітки-Основ'яненка, сучасних справжніх цікавих письменників.

З Україною в серці

Цієї весни відзначає своє 70-річчя автор герба і прапора Чернівців і Чернівецької області, творець ювілейної медалі до 600-річчя міста "На славу Чернівців", член Національної спілки художників України та Українського геральдичного товариства (з 1994 р.), заслужений художник України Орест КРИВОРУЧКО. Із цієї нагоди у чернівецькому центрі культури "Вернісаж" відкрито ювілейну виставку художника, на якій митець представив майже 180 робіт: графіку, живопис, авторські екслібриси, фото, а також презентував роботи (живопис, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво) своєї дочки, мисткині Оксани Скоробогач. Це перша спільна акція мистецької родини. У день відкриття експозиції виставковий зал заледве вмистив усіх гостей та охочих привітати ювіляра.

"Мій дід", 1972 р.

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

Орест Криворучко добре відомий далеко за межами Буковини й України. Він постійний учасник обласних і республіканських виставок, має художній альбом, що побачив світ 2006 року, публікації в різних газетах, журналах, каталогах. Брав участь у багатьох міжнародних виставках (ex libris, мала графіка, естамп) і є лауреатом десяти міжнародних конкурсів екслібрису. В його активі 20 персональних виставок (графіка, живопис). Твори експонувалися у багатьох країнах світу на всіх континентах.

Майбутній художник народився у передмісті Чернівців, Старій Жучці (тепер це мікрорайон обласного центру). Здібності до малювання проявилися рано. Закінчивши неповну середню школу і маючи гарні оцінки з усіх предметів, продовжив навчання у чернівецькому художньо-ремісничому училищі № 5. Тут освоїв складні орнаменти розпису житлових інтер'єрів і громадських приміщень у техніці гризайль, вивчав малюнок, живопис, історію стилів (спецтехнологію, ліплення), створення фресок. Закін-

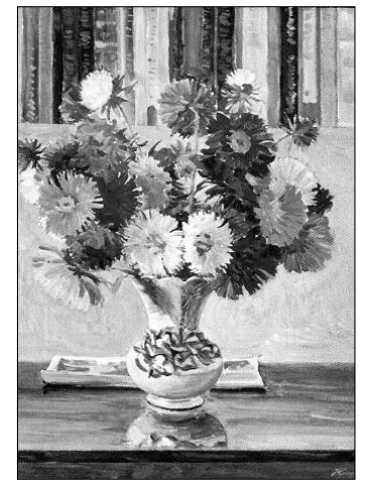
чив училище "на відмінно" з найвищим розрядом (сьомим) альфрейника-живописця. До армії працював за фахом, а повернувшись зі служби, продовжив навчання, отримав повну середню освіту і вступив до Московського вищого художньо-промислового училища, колишнього Строгановського (нині це — Московська державна художньо-промислова академія імені С. Г. Строганова) на відділення графіки. Вище художньо-промислове училище дало О. Криворучкові енциклопедичні знан-

ня. "Ми там малювали не лише натуру, — розповів Орест Іванович, — а й вивчали історію мистецтва, проектували інтер'єри, ліпили, вивчали технологію поліграфії, шрифти, офорт, конструювання і навіть оформлення упаковок. Усе це знадобилося мені в житті". На формування його як митця значною мірою впливало й спілкування з талановитими однокурсниками й учителями Олексієм Скляренко (живопис), Ігорем Богдасhevським (промислова графіка), Глібом Виноградовим (поліграфія).

Діапазон творчих пошуків Ореста Криворучка вражає: від оригінальних живописних робіт до малої графіки. Він охоче пише аквареллю. Є в доробку художника сюрреалістичні спроби ("Вербі в Коровії", "Вечоріє", "Передчуття", "Затемнення" та інші), які свідчать про широке зацікавлення митця. Займається він й усіма відомими видами графіки,

використовуючи різноманітні техніки, зокрема й винайдені особисто. Його екслібриси вражають майстерним філігранним відтворенням змісту, часто дотепним зображенням характеру замовника, але створеним делікатно, в стилі дружнього шаржу. Він єдиний, хто робить екслібриси в техніці інкорель, більшість із них експонувалися на міжнародних виставках і конкурсах, отримали нагороди. Екслібрис став для Криворучка предметом колекціонування: він власник екслібрисів відомих майстрів графіки з майже 40 країн світу (зокрема гербові екслібриси з Франції XVIII століття, родини Кочубеїв, російського царя Миколи II, кайзера Вільгельма II та інші).

Ще в юнацькі роки Орест Іванович захопився фотографією. Свій перший фотоапарат він придбав 1965 року. Його перша персональна виставка фоторобіт відбулася на початку XXI сто-

"Айстри", 2010 р.

ліття в Чернівецькому художньому музеї, а остання — 2009 року. Це і портрети, і пейзажі та просто художні фотографії. Особливе місце відведено світлинам, присвяченим рідним Чернівцям і його мешканцям.

2004 року "за вагомих внесок у справу національного відродження та сприяння в розвитку української культури і самовіддану працю на теренах духовного зміцнення українського народу" заслуженого художника України Ореста Криворучка відзначили грамотою Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка.

"Вулиця Руська", 1970 р.

Іван ПАСЕМКО,
науковець відділу міжнародного менеджменту українознавства ННДІУВІ, лауреат премії Фондації УВУ в Нью-Йорку

Словацький україніст Юрій Бача відзначив 80-річний ювілей

Юрій Бача — відомий публіцист, словацький україніст, професор літературознавства, письменник, лауреат Міжнародної літературної премії імені Богдана Лепкого, який за свою творчість і активну політичну діяльність, зокрема за перевезення до Чехословаччини 1966 р. і поширення в цій країні праці Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" та за відправлення її на Захід був засуджений на чотири роки та на двадцять років вилучений із суспільного життя. 13 травня Юрієві Бачі виповнилося 80. Понад 60 років він активний громадсько-політичний діяч (перші його гострі критичні публікації з'явилися у пресі, коли йому було 17 років).

Юрій Бача — автор наукових, науково-популярних, публіцистичних і художніх публікацій, "найстрашніші" з яких свого часу обговорювали в найвищих партійних органах Праги, Братислави, Кошиць, Києва і Москви і навіть на історичному засіданні московського Політбюро ЦК КПРС та пражкої Президії ЦК КПЧ в Черній на Тисі. Саме репортажем Ю. Бачі "Здрастуй, Україно!" перший секретар ЦК КП України Петро Шелест вимахував на цій "історичній нараді" як зразком "антисоветской писанины"!

Відомі книжкові публікації ювіляра: "Літературний рух на Закарпатті середини 19 ст." (Пряшів, 1961), "З історії української літератури Закарпаття та Чехословаччини" (Пряшів, 1998), збірка оповідань "А матері твої завжди" (Пряшів, 1991), роман "Олекса" (Київ, 1993), "Листи самому собі" (Пряшів, 1997), книга статей про Україну "Добрий день, Україно!" (Пряшів, 2002). З публікацій останніх років два томи "Вибраних творів" прози та поезії (Ужгород, видавництво "Мистецька лінія", 2006) і наукових та публіцистичних творів (Ужгород, видавництво "Мистецька лінія", 2008). Прикро, що третій том найважливіших підсумкових матеріалів із цієї серії, зокрема біографічно-мемуарних робіт майже два роки лежить у видавництві Ужгорода, бо "немає коштів" на його видання!

Ю. Бача — людина того покоління, що і його колеги у закордонні: проф. Євген Федоренко, проф. Тарас Гунчак (США), проф. Стефан Козак (Польща), українські співвітчизники Іван Дзюба, Михайло Горинь, Роман Іванчук, Дмитро Павличко, Іван Гушак, Іван Білик, Іван Ющук та інші близькі ровесники, хто мав стосунок до шістьдесяти років, хто зазнав переслідувань ще до смерті жорстокого Торквемади та й згодом, коли настали часи "злиття всіх радянських людей в одну-єдину біомасу", тобто часи, коли ті складні процеси, що відбувалися в СРСР, червоною мітлою захопили і наших національних побратимів у Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії та інших країнах так званого "соціалістичного табору".

Однак сьогодні в Україні мало хто пам'ятає про такі події та таку діяльність наших побратимів, зокрема в Словаччині, особливо

Говорячи про ювілей відомого та визначного представника українців Словаччини Юрія Бачі, варто звернути увагу на надзвичайно складні умови нашої української національної меншини в Словацькій Республіці на сучасному етапі розвитку. Як не раз говорив наш ювіляр: "Історія свідчить, що жоден режим, в якому аж дотепер довелось жити русинам-українцям за Карпатами, не прагнув їхнього розвитку, а лише різними способами, методами та методами працював на їхню асиміляцію та остаточну ліквідацію". Загальновідомо, що "легко українській людині та розвиткові українського народу майже ніколи не було, нехай вони жили в Україні чи поза її межами. Проте сучасний стан української справи як у себе вдома, так і всюди у світі — надзвичайно складний. Спричиняється до того і характер та діяльність сучасної переважно антиукраїнської влади в Україні, ставлення країн проживання до українського населення в їхніх країнах, і особливості сучасного стану, потенціалу чи можливостей самих українських громад в різних частинах та державах світу".

про згаданий факт обговорення болючого крику-репортажу "Здрастуй, Україно!" — волання до світової громадськості, до Європи простого селянського хлопця "з нікому невідомих Кечковець" на найвищій нараді найвищих представників і керівників усього соціалістичного табору, що зібрався під керівництвом багатозіркового Героя Радянського Союзу Леоніда Брежнєва.

Минули нелегкі й довгі роки, коли Юрію Андрійовичу довелося відсидіти в'язничний термін, а потім працювати водієм, комірником, на різних тимчасових роботах, маючи у кишені декрет про звільнення навіть із таких "професій", аж поки — після двадцяти років — не відбулася оксамитова революція в ЧСРР. Документом про ті нелегкі роки є хоча б його "Листи самому собі", писані від 1973-го до 1994 року та видані окремою книгою 1997 року та його надміру критичний аналіз політики комуністичної партії Чехословаччини від 1971 року, який він, як його особисте "Моє розуміння справи", надіслав ЦК КПЧ у Прагу на шість років раніше за чеську колективну "Харту 1997 року".

На жаль, здається, і досі ніхто ні з українських літературознавців, ні зі словацьких фахівців не вдавсь до аналізу цих цікавих роздумів, коли ти, спеціаліст гуманітарної сфери, змушений у країні розвиненого соціалізму упродовж п'яти-десяти, а то й 20 років зі званням доцента чи професора, як це було з Юрієм Бачею, забезпечувати для заводу тонни вугілля, центнери паперу й десятки різних інших товарів, або як було з учнем Миколою Мушинкою, письменником Михайлом Шмайдою, які довгі літа випасали громадське стадо худоби. Щоправда, можна пожалувати, що у Юрія Бачі порівняно з М. Мушинкою та М. Шмайдою була трохи інтелектуальніша справа.

Або будемо надалі мовчати, бо навіть у країнах "постсоціалістичного періоду" панують порядки, які не дозволяють прокрити, що "й сьогоднішні королі не менш голі, ніж були оті Дураковські, Надутовські, Праздоголавські чи й прямо Ословичі, про яких "навіть такий помір-

кований та невлічимо заплутаний у політичні та мовні доктрини, яким був наш найбільший будитель Олександр Духнович, насмілювався прокрити правду на весь голос"?

Нещодавно я проглядав Збірник матеріалів наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня смерті Олександра Духновича, де від України брали участь акад. Євген Кирилюк, проф. Олександр Мазуркевич та ін. Матеріали конференції вийшли окремим збірником у Пряшеві 1965 р. Уже тоді у своєму вступі на конференції "Олександр Духнович і наша сучасність" Ю. Бача заявив: "Доля українського населення Чехословаччини складалася так, що ще й сто років після смерті видатного діяча періоду національного відродження процес національного відродження цього населення не завершено. Українці Чехословаччини свідомі свого слов'янського походження, в основному свідомі своєї "руської" належності, проте не всі ще й сьогодні свідомі своєї приналежності до українського народу, його мови, культури, історії тощо". Далі оратор перелічує й причини такого становища, називаючи передусім майже тисячорічну відірваність українського населення Чехословаччини до 1945 р. і українського населення Закарпаття від свого українського народу, і перебування цього населення в інших державних зв'язках, як правило, ворожих до "руських" племен. Акцентує увагу й на прямій забороні прав українського народу на самостійний вільний всебічний розвиток свого національного культурного і державного життя. Борються з тим явищем на Пряшівщині уже століттями освітяни, працівники культури, науковці, українці, політики, але подолати цей процес дуже важко, бо ж прагматизм простого селянина чи робітника бере верх і спростовує всіляку логіку: дитина закінчує 12 клас чи середній технічний заклад, отримує словацький або український атестат зрілості — куди ж їй краще податися або кому приділятиме більшу увагу адміністрація ВНЗ? Звісно, тим, хто навчався

державною словацькою мовою. Ось із такими проблемами мають справу українці цього регіону, і українці та русини того найзахіднішого регіону проживання українців...

На завершення про цю одісею професійної заборони у, здавалося, демократичній Чехословаччині, які довелося пережити майже впродовж 20-річчя колись шанованому професорові україністиці, активному громадському діячеві КСУТівського товариства, знаному письменникові Юрієві Бачі. Це фахівець шонайвищої категорії, бо коли він брався за викладання історії української літератури у Пряшівському університеті, університетського курсу історії словацької літератури, практичного курсу словацької мови, історичної граматики тієї ж словацької, свідком чого був безліч разів автор цих рядків у Київському словістичному університеті, то методика викладу кожного з цих курсів завжди була не лише дохідливою, а й привабливою. Студенти глибоко сприймали манеру викладання окремих дисциплін цього професора, у них на підставі багатой інформації виникали питання, вони прагнули якнайкраще опанувати матеріал, а згодом на практичних заняттях і семінарах демонстрували розуміння практики застосування лексем, побудови складних синтаксичних конструкцій, складних процесів з історії мови, особливо коли порівнювати ці процеси з іншими слов'янськими мовами. Логіка їхньої відповіді, активні дискусії, доказова база, аргументація свідчили — це не автоматичне заучування чи зубурювання, а глибоке розуміння вивченого, глибинне опанування досі незнамого. І така обдарована людина, практик і теоретик після звільнення з роботи на філософському факультеті Пряшівського університету ім. П. Й. Шафарика у квітні 1971 р. був безробітним. Нині можна хіба дивуватись чи обурюватись, з якими застереженнями діяла тоді КПЧС — Комуністична партія Чехословаччини. Можливо, на посаду ідеолога чи літератора не можна було давати згоди, а як не захищати на

посаду нічного сторожа, де на будівельному майданчику необхідно було наглядати за піском, гравієм або цеглою? І досі не відаю, чи такі ж проблеми були у Миколи Мушинки та Михайла Шмайди під час влаштування на пост пастуха громадської худоби, але таке ж переслідування у минулому звільнених ідеологічних працівників в СРСР та в ЧСРР свідчить про те, що комуністична ідеологія хоч як трималась та відстоювала свої постулати, усе-таки змужена була згодом визнати поразку.

Про те, як поставилися до долі Ю. Бачі не лише в українському зарубіжжі, а й у неслов'янських країнах, скористаюся свідченнями його колишнього студента, магістра Людвіка Шолтеса, який 2005 року створив широкоаспектний і змістовний життєписний нарис "Феномен Юрія Бачі". "Зате по-іншому поставилося до Юрія Бачі українське закордоння, — пише він. — Як він сам пізніше написав, "літо 1990 р. нагородило його за попередні два десятиріччя, під час котрих він не мав змоги сказати слово". Протягом 1990 року він брав участь у Міжнародній науковій конференції про ситуацію в Україні в штаті Іллінойс у США, в Києві на Першому всевітньому конгресі українців та на Міжнародній конференції "Україна і Росія", яку організував Іван Дзюба як голова Української асоціації українців.

Від 1990 року Юрій Бача дедалі активніше долучався до українського життя за кордоном, більше в Україні, ніж удома, у Словаччині. Влітку 1990 року та кілька наступних років він викладає в Українському Вільному Університеті у Мюнхені, 1991-го бере участь у Міжнародній конференції в Ужгороді, 1993-го виступає на міжнародних наукових конференціях у Львові й Ужгороді — і так шороку, аж дотепер.

У лютому 2003 року їде в Київ, викладає у Славістичному університеті та веде переговори щодо відзначення 200-річчя від дня народження Олександра Духновича. У серпні цього ж року бере участь у Світовому Конгресі Українців у Києві і виступає з доповіддю у Комісії з людських прав і на пленарному засіданні з проблематикою становища українців Словаччини. У вересні 2003-го виступає у Дрогобичі на Міжнародній науковій конференції про бойків, їде на фестиваль "Бойківська вагра" у містах Долина та Черняхів і виступає з доповідями у Дрогобицькому педінституті. Ще наприкінці 2003 року в Національному університеті імені Івана Франка у Львові виступає з лекціями перед студентами-журналістами та філологами й проводить літературний вечір у Спілці письменників.

Життєві ювілеї — це насамперед нагоди, якими слід скористатися, — це теж думка чи спостереження нашого ювіляра Юрія Бачі. То що, коли б ми, врешті-решт, скористалися з таких нагод і бодай при визначних життєвих ювілеях "простих селянських хлопців", які вийшли у світ "з нікому невідомих Кечковець і видряпалися на гору, з якої видно як не малі проблеми широкого світу, так і бодай окремі способи боротьби за право людини на вільне й самостійне життя", сказали незле, тихе слово про таких наших попередників та сучасників!

Богдан ХАВАРІВСЬКИЙ,
голова Тернопільського відділення
товариства “Меморіал”
ім. Василя Стуса, м. Тернопіль

На маргінесі однієї зустрічі

Переді мною — фоліант на 406 сторінок у цупкій кольоровій обкладинці з прекрасним гірським пейзажем. Це нова книга нашого земляка Олександра Астаф'єва “Орнаменти слова” (Дрогобич—Київ: Посвіт, 2011, упор. проф. М. Зимомря). Читаючи книгу, я мимоволі згадую квітень 1973 року, коли познайомився з автором. Це було в селі Перепельники Зборівського району, на Тернопіллі, де в школі ми працювали з дружиною за скеруванням Міністерства, а Олександр — кореспондентом газети “Радянське село”. Ми тоді ще були молодими, і наче жили в майбутньому, вірячи, що нас чекає прекрасна доля і нам належить світ.

Мій приятель шойно приміряв на себе тогу поета і критика: в районній газеті час від часу з'являлися його добірки віршів, до яких я оформляв заставки, і вони, дбайливо заверстані в полосу тодішнім відповідальним секретарем газети і прекрасним поетом Григорієм Радощівським, ще більше увиразнювали ширість і відкритість поетичних одкровен.

Ще в ті часи, коли ми лише долучалися до прекрасного, Олександр інтенсивно розвивав у собі працьовитість і силу уявлення, постійно друкував на сторінках періодики, окрім звичної газетної кореспонденції, огляди віршів, статті, рецензії. Через якийсь час ми обидва перебралися до Тернополя і жили по сусідству — він на вулиці Київській, я — на Примакова, яка перетинала Київську, у нас було дуже багато зустрічей, спільних розмов, “сімейних” вечорів поезії, відвідин виставок, театру і художніх майстерень. Що приваблювало в моєму приятелі — кипучість і жвава багатогранність: в періодиці ясно з'являлися його статті про письменників (І. Блажкевич, М. Ірчана, С. Будного, В. Ярмуша), рецензії (на книги П. Перебийноса, І. Ге-

рети, Б. Бастюка, Г. Гуски), театральні рецензії (на вистави Тернопільського, Пензенського, Тираспольського театрів), інтерв'ю (з драматургом О. Корнієнком, народним артистом України П. Загребельним, акторами В. Хим'яком, І. Ляховським), розповіді про діячів культури (О. Кульчицьку, С. Крушельницьку, народну художницю Л. Стасюк), фольклористичні розвідки (про пісенні скарби В. Гнатюка, О. Маковця), мовознавчі праці (рецензія на “Глумачний словник української мови” в 11 т.) і т. ін.

В “Орнаментах слова” енергійний універсалізм і різнобічність інтересів автора не лише збережені, а й примножені, бо поряд із поетом і перекладачем у цій книзі автор засвідчує про себе як про теоретика

мистецтва (стаття “Сутність мистецтва”), семіотика (“Семіотична природа мистецтва”), компаративіста (“Компаративістичні уроки Ігоря Качуровського”), історика літератури (“Про художню біографістику Оксани Іваненко”, “Нове про творчість Винниченка”), лінгвіста (“Поетична мова авангарду”), фольклориста (“З приводу кризи у фольклористиці: щоб “Шинеля” не явила полішинеля”), “Насущні проблеми фольклористики”) та ін. Очевидно, тут за приклад для О. Астаф'єва служать титани західноєвропейського й українсько-польського Відродження, а також велет слова Іван Франко, до якого дослідник ставиться з пієтетом (“Адам Міцкевич у літературній пам'яті Івана Франка”, “Народження казки із духа Івана Франка”).

Можна сказати, що мій колега на моїх очах, освоюючи царину культурологічної проблематики, досконало опанував методику міждисциплінарних підходів до літератури, де його цікавлять такі проблеми, як національні літератури і їхні міжнародні контексти у межах колишньої Австро-Угорщини (“Література австро-українського П'ємонт”, “Артур Шніцлер в інтер'єрі українського символізму”), література і нація (“Щоб нація жила...”), міжлітературні взаємини (“Про Євгена Маланюка, вписаного в польський пейзаж”), література в системі мистецтв (“Жива й всеосяжна єдність”), імагологія (“Євген Маланюк сьогодні і завтра”), інтертекстуальність (“Пам'ять тексту”), проблеми перекладу (“Сівач на три поля”) та ін.

Перебравшись до столиці, О. Астаф'єв влився в чужий для себе світ, та його фігура не загубилася в тіні великих сучасників, не злилася з ними та іншими. Сьогодні, читаючи “Орнаменти слова”, я намагаюся зрозуміти й прочитати в О. Астаф'єва те, що залишилося нерозгаданим у роки, коли

він жив і творив у Боршеві, Зборові, Тернополі, Львові. Приємно, що Олександр відчуває глибокий, містичний зв'язок із рідною землею, він невіддільний від тернополян, їхньої духовної енергії, прагнень, здобутків, тому талановиті книги наших земляків не залишаються поза його увагою. В книзі вміщено статті про творчість Миколи Ткачука (“У вимірах інтерпретації”), “Літературознавчий дискурс Миколи Ткачука”, Зоряни Лановик (“Перша біблійна праця з герменевтики”), Володимира Антофійчука (“Про літературні евангелія в українському одязі”), Мирослави Гнатюк (“Аналіз рукописів: від народження твору до народження письменника”), Романа Семкова (“Її величність Іронія”), Ігоря Котика (“З криниці ірраціонального”).

Наш земляк наче дерево, що корінням врістається якомога глибше й міцніше у рідний тернопільський край, прагне увібрати в себе якомога більше його живих соків, щоб кроною знову поринути в міжкультурну атмосферу своїх інтелектуальних і естетичних змагань. Під час його приїздів до Тернополя ми часто зустрічаємося, довго розмовляємо, обговорюємо нові книги, фільми, художні виставки й театральні постановки. Але тепер ми вже ніби переносимося в минуле: згадуємо нашу першу зустріч у Перепельниках, із прикрістю залишаючи майбутнє, звертаємо увагу на наше спільне минуле і приємними спогадами намагаємося замінити втрату наших очікувань і нерезалізованих задумів. У своїх устремліннях, ілюзіях, настроях, намірах Олександр майже не змінився. Він, як каже про нього у післямові до книги упорядник, “сягнув справжніх вершин у багатьох ділянках”, але при цьому сам собі торував дорогу й ніколи не бдував кар'єри на чужих стражданнях.

Олеся САНДИГА

Не тільки назва, а й вдале оформлення цієї збірки поезій (туманний осінній сад, самотня лавочка “по кісточці” в опалому листі) налаштувують на мінорно-філософський лад і... очікування сповіді. Тим більше, що ця книжка, як сказано в короткій біографії авторки, перший видавничий ужинок пані Ярослави, відомої на Тернопіллі літературки, громадської діячки, учасниці національно-патріотичних змагань і культурно-освітніх заходів. Навіть вчинок, на який вона нарешті зважилася, адже, як з'ясується: *Я не поет... Я просто жінка, якій болить, Яка свій біль у слові виливає.*

А я думаю, що можливо, так сором'язливо б сказала не одна невідома авторка тих українських пісень, які ми нині величаємо народними. І справді, простодушна відвертість у висловленні почуттів; одушевлення природи та “укорінення” в ній внутрішнього світу ліричної героїні, через що все довкола, від місяця на небі до найменшої травинки під ногами, пульсує в унісон з її емоціями; тягіння до усталених порівнянь та епітетів (“твої очі так синіють, як волошки в стиглім житі”, “твої милі вуста, мов пелюстки півоній”, “погляд ширих очей виїняв серце з грудей”), образний паралелізм і часті граматичні рими, — усе це ріднить поезію Ярослави Сирник із пісенною народною творчістю, з якої авторка черпає натхнення. Окремі замальовки пані Ярослави — досить елегантна стилізація під пасторальну

Танго безнадій, що обернулось Одою коханню Ярослава Сирник. “Лунає танго безнадій”, Тернопіль: ТЗОВ “Терно-граф”, 2011

старовину і, здається, самі просяться на музику:

*Над рікою стара верба
Низько похилилась,
Сумно віти опустила,
Водиці напислась...
Зупинилась біля неї —
Туга серце крас.
Що поплило за водою,
Назад не вертає.*

Та пасторальні мотиви — не основна тема віршів Ярослави Сирник. Вони лише слугують обрамленням для її інтимної лірики. І на сторінках невеличкої збірки перед читачем розгортається цілісна історія “пізнього-останнього” кохання ліричної героїні. Вражена неочікуваною пристрастю, жінка переживає гаму суперечливих емоцій: то почувається тендітною та беззахисною зламаною гілкою, що прагне зігрітись у ласкавих руках (“Зламана гілка додолу упала”), то перетворюється на вулкан пристрасті, на жінку-оберіг, яка заради коханого всього зречеться, все здолає:

*Я б над тобою янголом літала,
Щоб волосина
з голови не впала.*

...
*До смерті на руках
Тебе носила б*

І як зинцю ока берегла.

Любов полонить її: дивлячись у зоряне небо, бачить “його сині

очі і його ім'я”, написано зірками (“Нічка висипала зорі”); споглядаючи, як прокидається природа, шкодує, що милий цієї краси не знає, та мріє зазирнути у його ранковий сон (“Коханий, глянь, вже сонце встало!”); навіть зупинившись на мить, аби угледіти схований в очереті струмочок, послухати солов'їну пісню, насолодитися пахощами матиоли чи попрощатися із журавлиним ключем, щоразу повторює, як заклинання: “але ти дорожчий, але ти миліший!” (“В літеплі скупалось сонечко ранкове”). Квіточа вишня нагадує їй почергово обох закоханих (“Зацвіла маленька вишня”), а опале осіннє листя навіває спомини про найдорожче почуття, яке обернулося втратою (“Як хочеться в осінній ліс!”). Навіть чуючи сумний голос трембіти, закохана жінка врешті доходить висновку, що “життя має жити і смерть подолати”, а відтак мріє на самій вершині Говерли “на руки єдині від втоми схились і там із тобою навкі залишитись”.

Невтомна героїня й у замилю-

ванні красою коханого; його очі вона порівнює і з квітами, і з небесними озерецями, врешті доходячи висновку “твої очі-оксамити — їм аналогів немає”...

Однак для взаємин потрібні двох, й нерозділеного кохання, хай би яким великим воно було, на двох не вистачить. З часом лі-

рична героїня мусить собі зізнатися “мабуть я все-таки собі тебе домалювала” (“Не знаю того...”) та оцінити те, що здавалося “життєвою казкою”, геть по-іншому:

*Зустрілися дві долі одинокі...
В одній зродились
почуття високі...
Ув іншій була лиш гра, облуда...
Відчайдушні спроби забути
про все лихе дедалі частіше
змінюються гірким розчаруванням:
Чом ти поглумилась
Наді мною, доле, —
я покохала перекотиполе...*

Палітра чуттів ліричної героїні Ярослави Сирник — барвисто-мінлива: радість, захоплення змінюють смуток і тугу, праведний гнів поступається філософським роздумам над жіночою мінливою долею. Хоч вона (лірична героїня) і змушена визнати свою поразку:

*...як фінал
Розбитих мрій
Лунає танго безнадій, —
Та все ж вдячна долі, що знала
почуттів такої сили:*

*О Господи,
яка ж могутня сила,
Що викликає
цей потужний щем?*

*Коли вона покличе за собою,
Ми, не вагаючись, за нею йдем.*
Імпонує, що Ярослава Сирник, сповідаючись в осінньому саду свого життя перед власною душею, не претендує на високу похвалу критиків. Вона просто чекає на свого співрозмовника, свого читача, який от-от витчється з туману, сяде поряд із нею на “самотню” лавочку “по кісточці” в опалому листі.

Літературні читання Миколи Вінграновського

Зоя ГОЛОТА,
Київська “Просвіта”

Минув ще рік відтоді, як 26 травня 2004 року відійшов у вічність один із найталановитіших поетів-шістдесятників, видатний український прозаїк, актор, кінорежисер та сценарист Микола Вінграновський.

Відтоді шотравня, ось уже всьоме, на березі річки Рось (біля села Яблунівка, що на Білоцерківщині), де неодноразово бував сам поет, збираються шанувальники на літературні читання. Тут лунають вірші Миколи Степановича в авторському виконанні, звучить його м'який, приємний і впевнений голос. Лунають спогади сучасників поета, друзів, яблунівців, і оживає сонячна галявина, впритул до якої тихими водами підступає Рось.

Тут, на цьому мальовничому березі ставив намет, знаходив своє натхнення, любив відпочивати і творити Микола Вінграновський. Саме тут він писав повість “Манюня”, створив чимало поезій. Тут залюбки спілкувався з місцевим людом, обмірковував плани, рибалив, відводив душу в поезії природи.

Полюбляють цю місцину навколишні мешканці, тому вирішили увічнити та прикрасити її, спорудивши тут перший і поки що єдиний в Україні пам'ятник Миколі Вінграновському. Без жодних зволікань місцевий меценат Сергій Мовчан і молодий автор проекту Сергій Студзінський втілили цей задум у життя. І тепер усміхнений Вінграновський, молодий і красивий, незмінно зустрічає всіх, хто навідується сюди.

Численну делегацію (40 осіб) українських письменників (А. Качан, В. Василяшко, С. Майданська, М. Лазарук) та просвітян (З. Голота, П. Шульга, Г. Куценко, Н. Осмак, В. Малашенко та ін.) з Києва на чолі з віце-президентом благодійного фонду ім. Миколи Вінграновського Ксенією Голотою (голова фонду — син поета Андрій Вінграновський) гостинно і щиро хлібом-сіллю зустріли незмінні ініціатори проведення літературних читань — яблунівська громада на чолі з головою Яблунівської сільради Анатолієм Савчуком, білоцерківські письменники, голова Білоцерківського осередку Фонду культури Анатолій Кульчицький.

“Сюди, сюди, на ці шовкові води, на синю Рось, що в снах моїх тече”, — неначе закликає поет своїм неповторним карбованим рядком. І кожного, хто прибуває сюди, вражає і вабить дивної краси місце, а особливо це відчувається, коли слухаєш поезію М. Вінграновського у виконанні місцевих школярів і літераторів з Києва. Звучить високе слово українського поета: “І трепетно, й шовково! — Мого народу і моє!”

Учасники літературного дійства висловили спільну думку: визнання творчості поета ще попереду, адже Микола Вінграновський і досі по-справжньому не відкритий для світової поезії.

Тихо спливає день над Россю. Смачно запахла юшка. Лунають українські народні пісні у виконанні всіх присутніх, витає високий український дух.

І пригадуються рядки з вірша Григорія Булаха, написані з нагоди відкриття цього

унікального пам'ятника Миколі Вінграновському над Россю:

*Це все — не в сні. Не в камені. А наяву.
Свій день стріча Микола Вінграновський.
І сонце пада на тремтку траву,
І душу обійма його над Россю.
Те слово йде до нас, як він ішов!
І шлях той був — тяжкий і ковзкий.
Себе в собі — навіки віднайшов.
Тому і в камені не кам'яніс
Вінграновський!*

Григорій БУЛАХ

Відлуння

*Світлій пам'яті
Миколи Вінграновського*

Так тільки Рось одна тече,
Й так тільки він про це напише.
Що аж у серці запече
Про сутне днесь і про колишнє.

Й це диво сонячних латать,
Немов його святі долоні,
Що в небо зелено летять
У цій гранітній оболоні.

Тут, що не вигин — таїна!
І що не сплеск — пекучі хвилі!

Стоїть весна! Свята весна
Його життя, ще від Ярила.

Глибасто так граніт завис
Над Россю синьої ріки.
Перо його — мов гострий спис,
Летить у вічність крізь віки.

Ми подих знов тамуєм в грудях.
Ступити страшно на траву.
Щось потаємне душу будить
Відчувши сутності межу.

Тут човен з берегом в обіймах,
Так жде на нього кожну мить.
Від тих чекань лілейно білих,
Душа від болю мліє і болить.

Болить й запитує: — Що сталося?
Чому копит не чуто в понадросі?
Чому відлуння в серці не озвалось?
Чому його немає ще й досі?

Можливо, кінь його спіткнувся?
І він ладнає десь попругу?..
Вже й ліс чеканням натомивсь
Отим одвічним одудовим — пугу!

А вершника усе чомусь нема!
Один лиш вітер над гранітом.
І знову Рось стривожено-сама,
Болить в собі лілейним квітом.

І врешті-решт, він — Обізвався:
— Спиніть гінців! Згасіть тривогу!
Ти зачекай, кохана Рось!
Я над віршем молюся Богу!

Ізвідкілясь, із далека-далека,
Ще довго линув голос молодий.
І лунивсь клекотом лелеки,
Віршем казково-золотим...

Київ, 29 травня 2010 р.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

У кожній людині закладене почуття справедливості. Її можна принижувати, обманювати, але обов'язково настає момент прозріння, коли істина стає очевидною. Тоді фальш не приховати. Таким моментом істини для Олени Теліги був один із вечорів у Празі. Якось дівчина опинилася у компанії російських емігрантів, які цинічно називали українську мову “собачьим язиком”. Це викликало вибух обурення у вразливій душі: “Хами! Це мова моїх батьків!” Відтоді Олена, хоч і зростала у зросійщеному оточенні, принципово повернулася до спілкування українською у будь-якому товаристві. Не дарма “вітрами й сонцем Бог” шлях її намітив. Це відчувалося у виступах учасників літературно-мистецького дійства “У променях жіночої душі” (за творчістю Олени Теліги і Галини Галичанки). Воно спонукало озирнутися і усвідомити, що крізь вітри ворожості Олена Теліга йшла як сильна волява особистість, наділена мужністю, правдолюбством і принциповістю. І все це вона відстоювала протягом свого короткого, але насиченого життя, не зраджуючи найціннішому. Цього дня у Музей

книги та друкарства з'їхалися гості з усіх куточків України, зокрема з Дубна, Львова, Броварів, Києва, Полтави.

— Це свято — презентація тієї потужної творчої аурі, яка, як казала Ліна Костенко, дугою перевирає від Олени Теліги і

Олена Теліга як приклад стійкості

до сьогодення, — звернулася ведуча вечора, головний редактор радіо “Культура” Галина Дацюк.

Співзвучний із настроєм заходу виступ заслуженої артистки України Світлани Мирводи. Вона розповіла, що до недавня майже не була знайома з творчістю пані Галини. Та коли Галина Галичанка по телефону прочитала свій вірш “Люби мене”, сталося диво — народилася мелодія. “Тож сьогодні я вам представляю співану поезію”, — у супроводі бандури і гітари пані Світлана виконала твори з альбому “Струни серця”. А завершила виступ стрілецьким романсом, присвяченим усім українським героям, що віддали свої життя за Україну.

Завдяки актрисі Наталії Лісовій, яка зіграла Телігу у спектаклі “Або-або”, ми відчували душу поетеси. На вечорі пані Наталія звернулася до глядачів віршами та зворушливими листами Олени Теліги до Михайла.

Лариса Ляхощка, голова Всеукраїнського товариства імені Олени Теліги, наголосила, що ім'я поетеси з нами. Адже окрім товариства, видавництва імені Теліги, в Києві є вулиця та школа, які носять її ім'я, у Конотопі створюють музей на базі загальноосвітньої школи. У Чернівецькій області — шкільний музей Олени Теліги. А Ярослав Гелетій, голова громадського просвітянського фонду імені Івана Федченка-Чопівського “Джерело”, вручаючи подяки і відзнаки (як символи вірності — Олена і Михайло Теліги) Ніні Вірченко, Галині Дацюк, Галині Галичанці, Любові Голоті, Левку Лук'яненку, підкреслив:

— Мені дуже приємно, що маю стосунок до гарних людей, які спільно роблять благородну справу. Нам нині потрібно кардинально змінювати ставлення до нашої мови, вирішувати проблеми духовності і культури та дбати про виховання мовної стійкості в собі, а відповідно — і в оточенні.

Олеся ПОНОМАРЕНКО

«Весняні ноктюрни Київщини»

Під такою назвою у Національному музеї Тараса Шевченка відбулася виставка скульптури й живопису митців Національної спілки художників України. Вона вразила багатством індивідуальних стилів і розмаїттям ідейно-художнього змісту. Назву проекту дав художник А. Марчук, який представив на цій виставці кілька останніх своїх робіт.

Холодно-зелені та сині барви його “динамічних” і “зелених” пейзажних та інтелектуально-абстрактних сюжетних картин овіяні елегантними настроями вечорового смутку, споглядального натхнення: “Весняний ноктюрн” (2012 р., полотно, олія), “Замріяна” (2011 р.). Його диптих “Краєвид I” (2009 р.) і “Краєвид II” перегукується з поезією Я. А. Мамонтова 1918 р. “Вікно в сад”.

Настрій могутнього пробудження природи, іше такого таємничого, але вже сповненого гомоном бурхливих річок, несуть картини Анатолія Зорка. Це краєвиди помежів’я двох пір року — зими й весни. Живописець уміє зберегти свіжість перших вражень етюдів із природи й цікаво застосовує прийом діагонального композиційного побудовання. Його реалістично переконливі пейзажі писані широкими енергійними мазками. При спогляданні на віддалі легко розрізняєш краєвиди, що прочитуються зліва направо — і навпаки. Окрім відчуття мінливості кольорових відтінків картин “Передчуття весни” (2005 р., полотно, олія), “Останній сніг” (2008 р.), “Подих весни” (2007 р.), “Весна” (2012 р.), “Рожева весна” (2008 р.), “Київська весна” (2008 р.) із розквітаючою горою перед Андріївським собором, порослою чагарником, “Весняний день” (2011 р.) глядач, розташувавшись ліворуч або праворуч і повільно рухаючись до центру і від центру вздовж живописного полотна, бачить, як змінюється відображення гілля дерев у воді, як річка стає каламутнішою, як розпливаються або тонше мережаться гілки на дзеркальному спокійному плесі. Художник показує весняне відродження світу в його первісній природній красі. Про це хочеться сказати словами Б.-І. Антонича: “Під шкаралущею землі булькочуть рвінні води...” Тонке відчуття міри і в композиванні краєвидів А. Зорка: I—II плани виповнюють дерева, звивисті річки з пологими чи невисокими крутими берегами; похмурих небо виписане в академічній рівній манері лакування, що була притаманна ще художникам Київської школи живопису Л. Морозовій, весняну синю неба наповнює рух, річки — вирування; невисокі білі сільські хатки-мазанки гармонійно вписуються у довкілля. Подекуди художник вдається до декоративних вкраплень кольору. Неолюднений сільський пейзаж ранньої весни, день. На горді вже сходить сніг і відкриває різнобарвні збляклі клапти землі. І раптом — ясно-жовта пляма: суглинок чи жмуток соломки, що не втратила кольору. Природність ракурсів живої природи вражають і тематичні картини А. Зорка, часто-густо теж неолюднені, позбавлені відчуття буденної побутової метушні (“Конячка”, 2012 р.).

Сивасто-біле тло натюрморту А. Зорка прокладене густими мазками й пронизане відчуттями світлотіні та простору. З цього “місива фарби”, мов живі, вималюються різноманітні перші

весняні квіти і цвіт дерев різних порід: “Квітне черемха” (2007 р.), “Першоцвіт”, “Світлий натюрморт” (2010 р.). Окрім пролісків тут крокуси, фіалки, вербові котики, первоцвіт... Глядач, рухаючись уздовж перед картиною, може легко спостерігати за тим, як ніжно-бузкові мереживні тіні гілок і стебел змінюватимуть свої ракурси. А. Зорка — перший український художник, який представив свої роботи у Кореї.

І. Пантелемонова у своєму живописі поєднує насичені яскраві кольори і площинність, саме отой “добрий” наївний стиль народної картини з бароковими поступовістю переходу і поєднанням веселкового спектра відтінків, ілюзійністю видива й настрою, багатозначністю звертання поглядом і жестом: “Рибний

закоханих людей. Однак кольорова гама художниці часто набуває імпресіоністичного звучання і передає настрій чи індивідуальні враження. Вечорова блакить “Всесвіту на двох” створює контраст до золотого світіння щасливих облич (ясно-жовтого кольору) закоханих дівчини й парубка, огортає і наповнює силуєти коника й конячки з “такими людському одухотвореними блакитними й синіми очима — від того, що вони разом. Однією з найприметніших ознак народних картин 20-х рр. ХХ ст. було те, що вони створювалися на сюжети українських народних пісень або дуже популярних літературних творів. Картинам Інни Пантелемоної також дають назви українські народні ліричні пісні: “Ой летіли гуси...” (2012 р.), “Летіла зозуля...” (2006 р.), “Ой у вишнево-му саду...” (2012 р.) та літературні сюжети, які стали народними піснями: “Ніч яка місячна...” (2012 р.) М. Старицького. Ці картини — не звичайні ілюстрації до пісеньних творів, а виявлення того глибокого народного світобачення, такого погляду на довкілля, який здатний органічно поєднати традиційні кетяги калини, дух ХІХ ст. — і сучасні джинси на босоному парубкові; образ матері — захисниці суворої народної моралі в українському національному вбранні — і напівголене зображення молодої закоханої пари. Півобличчя матері — спохмурніле, зеленавого кольору, інша половина ясніє радістю за щасливі миті життя рідної дитини. Прояснілі від щастя, радощів, духовного самовдосконалення обличчя Інни Пантелемоної наділяє золотим світінням, яке передає в жовтогарячих чи світложовтих барвах.

Художниця знайшла свою кольорову палітру в тих картинах, де поєднуються пурпурові, яскраво-червоні й жовтогарячі барви. Досить вдалі окремі картини, виразні миті життя рідної дитини. Прояснілі від щастя, радощів, духовного самовдосконалення обличчя Інни Пантелемоної наділяє золотим світінням, яке передає в жовтогарячих чи світложовтих барвах.

Художниця знайшла свою кольорову палітру в тих картинах, де поєднуються пурпурові, яскраво-червоні й жовтогарячі барви. Досить вдалі окремі картини,

день” (2012 р., полотно, олія), “Теревеньки” (2009 р.), “Всесвіт на двох” (2010 р.), “Ой прийшла весна, ой прийшла красна” (2012 р.). Ці сюжети по-новому втілюють українські язичницькі символи. Біла риба-виз у первісному морі, відома з давніх українських колядок, веде із соколом-деміургом розмову про добре й шанобливе ставлення членів родини одне до одного. Але білий сокіл Інни Пантелемоної сидить не на вершечку зеленого прадерева, а на деревку невода. Кожна з жінок на полотні художниці упіймала по величезній рибині у свій “рибний день” і тримає її обома руками. Одна з рибин біла. Цікаво, що в українській народній поезії великодній тиждень називається ще й білим, а сам білий колір зосереджує в собі символіку світотворення чи весняного відродження світу в його первозданній красі.

Інна Пантелемонова продовжує традиції майстринь народної картини ХХ ст., зокрема найяскравішої серед них Анастасії Рак, зображуючи на одному полотні по кілька пар з органічного світу, які за своєю здатністю до високих почуттів уподібнюються до двох

втримані в ясно-синій і світложовтих кольорах. Картина Інни Пантелемоної переконує у влучності спостереження вченого-міфолога О. Потєбні, що кольорові уявлення давніх українців походять від світла. До теми правічного художника звертається в картині “Син Божий народився...” за сюжетом християнізованої давньої української колядки. Худібонька вітає малюка Ісуса в обіймах Богородиці, а над ними в рушниках уже висить православна ікона “умилення-ніжності”, на якій Мати Божа пригортає маленького Христа-Сина. Побіч земного втілення Людини й Сина Божого стоїть випечена паска.

Пластичні образи української язичницької давнини, які навіюють відчуття злагоди і мудрого світоладу, постають у скульптурах З. Федика: “Трипільська Березина” (1997 р., червоне дерево, камінь), “Трипільські мойри” (2002 р.) — стилізовані скульптури трьох жінок, богинь долі, поєднані між собою, вирізьблені з червоного дерева і гладенько обтесані. Його ж бронзова “Сварга” (2011 р.) із чотирма заглибленнями-порожнінами чудово відтворює відчуття руху сонця по небу, пов’язаного з обертанням землі. Потребу зосередитися на чуттєвому аспекті віри, на саможертвності Христа в ім’я Спасіння людства, а не на міжконфесійних відмінностях християнства,

виражає скульптура “Пієта” (2010 р., бронза, камінь), яка зображує Розп’яття Христа в обрамленні постатей трьох похилих над ним ченців. Допоясна скульптура І. Мазепи роботи З. Федика за композицією продовжує традицію портретів українських гетьманів на полотні, виворену у ХVІІІ ст., перекидає місток до шевченківських образів виставки. Гетьман І. Мазепа наділів Я. Лизогуба маєтностями в Седневі на Чернігівщині. Так було започатковане спорудження садиби роду Лизогубів, гостюючи у наших краях якого — братів Андрія та Іллі Лизогубів, Т. Шевченко виконав їхні портрети і готував до друку повніше видання “Кобзаря”, на жаль, не здійснене. Сучасний вигляд садиби Я. Лизогуба (2012 р., полотно, олія) змалював А. Зорка. Невисока довгаста будівля у рожевих відсвітах надвечірнього сонця розташована у затишному лісопарку. Тепер тут Будинок творчості та відпочинку Національної спілки художників України.

Продовжуючи мистецькі традиції Шевченкового “Автопортрета зі свічкою” 1860 р., виконаного в техніці офорту-акватинти, Зиновій Федик зобразив Шевченка на повний зріст із піднесеною в лівій руці свічкою у скульптурі “Апостол правди і науки” (1989 р.). Справжніми скарбами виставки з погляду пропорційності й високого артистизму постає скульптурні зображення Т. Шевченка і Г. Сковороди на повний зріст роботи Дениса та Івана Дідурів.

Щоразу неповторні за м’якою кольоровою гамою пейзажі ранньої весни на Наддніпрянщині В. Гарбуза. Сміливо звучать декоративні, зазвичай імпресіоністичні ясно-рожеві кольори осяяного вранішнім чи надвечірнім сонцем гілля у поєднанні з м’якою зеленню та бузковими чи блакитними барвами неба. І на всьому, мов білі світлячки — спалахи настрою художника.

Усі ці різні за авторством, стилями і технікою виконання полотна й скульптури київських художників створили в залах Національного музею Т. Г. Шевченка напролюд гармонійну ліричнотріливу мелодію весни.

Катерина ФАДЄЄВА,
доктор мистецтвознавства,
доцент НМАУ ім. П. І. Чайковського

Талант, особистість, громадянин

О. Яковчук плідно співпрацює з провідними хоровими колективами України: Національною академічною хоровою капелюю України "Думка", хором Українського радіо і телебачення ім. П. Майбороди, Київськими академічними муніципальними камерними хорами "Київ" і "Хрещатик", Чоловічою хоровою капелюю ім. Л. Ревуцького, Жіночим хором "Павана", Жіночим хором Київського музичного училища, а також українськими хорами країн Європейської Співдружності (Англія, Німеччина, Франція) та США і Канади. У виконанні камерного хору "Хрещатик" під орудою Лариси Бухонської було записано на двох компакт-дисках обробки українських народних пісень О. Яковчука для мішаного хору а capella, серед яких колядки, щедрівки, обрядові, побутові та рекрутські пісні (2006 р.). Така знаність, прихильність до хорової музики, майстерне володіння особливостями хорового звучання має своє пояснення, адже композитор майже 10 років співав у різних хорових колективах.

У творчій біографії автора є період, пов'язаний із Київським Молодим театром ім. Л. Курбаса. Протягом чотирьох років О. Яковчук був завідувачем музичної частини театру, створив музику до популярних вистав: "За двома зайцями", "Сватання на Гончарівці", "Три сестри".

Філігранна різноманітність і самобутність авторського почерку виявляється у численних творах камерної музики композитора, написаних у різні часи його творчої біографії: від студентських 70-х до зрілих опусів останніх років. Це насамперед твори для дерев'яних духових інструментів у супроводі фортепіано. Ось деякі з них: п'єси для флейти — "Зоряний прелюд", фагота — "Гротеск", валторни — "Мелодія", альту — "Соната-поема", гобоя — "Taurus", кларнета — "Цар-Аттила", а також для різних ансамблевих складів, де в оригінальних комбінаціях поєднуються різноманітні інструменти: "Народна сценка" для флейти, гобоя, кларнета і фагота та "Іспанська сюїта" для духового квінтету — флейти, гобоя, кларнета, валторни та фагота. У кожному з творів майстерне знання тембральних і технічних можливостей інструментів у гармонійній інтеграції з вишу-

потужна творча постать композитора Олександра Яковчука добре відома в українському та світовому мистецькому просторі. Перші творчі пошуки Олександра пов'язані з віднаходженням і дослідженням українських фольклорних джерел (це були експедиції в регіон Західного Поділля — Хмельницька, Тернопільська й Чернівецька області). У цьому регіоні композитор зібрав понад 1500 пісень, створив їхню паспортизацію (який колектив чи особа, коли, в якому часі та місці виконував пісню, манера виконання, специфіка інтонування) з подальшою розшифрованою та систематизацією. Пізніше фольклорні розвідки проводив у Словаччині та Югославії, де досі живуть і творять вихідці із Західного Поділля. "...Я майже все життя після закінчення консерваторії збираю по селах народнопісенні зразки", — зазначив композитор. Далі, спираючись на такий фольклорний скарб, Олександр створив 252 повноцінні обробки українських народних пісень для різних складів хорових виконавців. Це своєрідний рекорд. Дотепер ще ніхто з українських композиторів не обробив стільки народних пісень.

каною авторською фантазією. У 90-х роках минулого століття Олександр Яковчук отримав три міжнародні премії у Європі саме за свої камерні твори.

Фортепіанні твори композитора охоплюють усі вікові категорії піаністів. Юним виконавцям, їхнім першим крокам знайомства зі світом музики присвячений альбом № 1 "Дикі звірі Канади" (2004 р.) та альбом № 2 "Мініатюри" (2008 р.). Для дітей старшого віку О. Яковчук написав альбом № 3 "Фортепіанні дуети" (2008 р.), альбом № 4 "Старовинні танці" (сюїта з балету "Пригоди у Смарагдовому місті"), "Дванадцять поліфонічних п'єс" (2008 р.). Цикл "Прелюдії та фуги" посів гідне місце в навчально-педагогічному репертуарі ви-

щих навчальних закладів і музичних училищ України та країн СНД, а також у концертному репертуарі провідних виконавців України, Росії, Західної Європи, США та Канади.

У скарбниці композитора значне місце відводиться чорнобильській тематиці. Пам'ять Олександра назавжди зберегла картини безлюдних сіл чорнобильської зони відчуження, особливо вночі. Вони запам'яталися йому відтоді, коли їздив у Чорнобиль з авторськими концертами 1986 року для ліквідаторів аварії. До 20-ї річниці Чорнобильської катастрофи в

приміщенні Національної філармонії з успіхом прозвучала Симфонія № 1 "Чорнобильські біоритми" у виконанні Симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України під орудою Володимира Шейка (2006 рік).

Його Симфонія-Реквієм "Тридцять третій" посідає чільне місце в творчості митця, її прем'єра відбулася 22 листопада 2003 року в Національній опері України та 13 грудня 2003 року в Національному будинку органної та камерної музики у виконанні хорової капели "Почайна" Києво-Могилянської академії та Державного естрадно-симфонічного оркестру України під орудою Олександра Жигуна. За ці роки відбулося вже понад десять виконань цього твору.

Останнє десятиліття шанувальники таланту композитора спостерігають потужний енергетичний сплеск — з-під пера майстра вийшли численні твори духовної хорової музики, "Концерт для скрипки з оркестром", "Концерт для альту з оркестром", "Концерт для віолончелі з оркестром", "Концерт для фагота з оркестром", твори камерної інструментальної музики, вокальні цикли: "12 сонетів В. Шекспіра" для баса та фортепіано, "На перехресті серця" для меццо-сопрано, віолончелі та фортепіано, вірші П. Перебийноса, "Я до тебе йшов" для баса, флейти і фортепіано, вірші Б. Олійника, а також 55 фортепіанних п'єс для дітей.

Слухаючи твори композитора, виникає відчуття надпотужної концентрації енергії, яка є виявом його таланту. Багатогранна творчість Олександра Яковчука — свідчення того, що він Богом обдарований, самобутній і талановитий митець, який гідно несе звання українського національного композитора. Його музика, без сумніву, є видатним явищем у сучасній українській та світовій композиторці.

Щиро вітаємо Олександра з Днем народження!

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в "Каталозі"

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп.

Ви — зі "Словом Просвіти", бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ "Поліграфцентр" у середу.

Наклад у травні — 25 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.
Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

